

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΗ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1 ΙΟΥΝΙΟΥ 1970 | ΑΡΙΘ. 11

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α'

XX. 1. Οί οὐρανοὶ τῇ διοικήσει αὐτοῦ σαλευόμενοι
ἐν εἰρήνῃ ὑποτάσσονται αὐτῷ. 2. ἡμέρα τε καὶ νύξ τὸν
τεταγμένον ὑπ' αὐτοῦ δρόμον διανύουσιν, μηδὲν ἀλλήλοις
ἐμποδίζοντα. 3. ἥλιός τε καὶ σελήνη, ἀστέρων τε χοροὶ
5 κατὰ τὴν διαταγὴν αὐτοῦ ἐν ὁμοιοῖα δίχα πάσης παρεκ-
βάσεως ἐξελίσσουσιν τοὺς ἐπιτεταγμένους αὐτοῖς ὀρι-
σμούς. 4. γῆ κυφοροῦσα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ τοῖς
ἰδίοις καιροῖς τὴν πανπληθῆ ἀνθρώποις τε καὶ θηρσὶν καὶ
πᾶσιν τοῖς οὖσιν ἐπ' αὐτῆς ζῳοῖς ἀνατέλλει τροφήν, μὴ
10 διχοστατοῦσα μηδὲ ἀλλοιοῦσά τι τῶν δεδογματισμένων
ὑπ' αὐτοῦ. 5. ἀβύσσων τε ἀνεξιχνίαστα καὶ νερτέρων ἀνεκ-
διήγητα κρίματα τοῖς αὐτοῖς συνέχεται προστάγμασιν. 6.
τὸ κύτος τῆς ἀπείρου θαλάσσης κατὰ τὴν δημιουργίαν αὐ-
τοῦ συσταθὲν εἰς τὰς συναγωγὰς οὐ παρεκβαίνει τὰ πε-
15 ριτεθειμένα αὐτῇ κλεῖθρα, ἀλλὰ καθὼς διέταξεν αὐτῇ,
οὕτως ποιεῖ. 7. εἶπεν γάρ· "Ἐως ὧδε ἤξεεις, καὶ τὰ κώματα
σου ἐν σοὶ συντριβήσεται. 8. ὠκεανὸς ἀπέραντος ἀνθρώ-
ποις καὶ οἱ μετ' αὐτὸν κόσμοι ταῖς αὐταῖς ταγαῖς τοῦ
δεσπότητος διευθύνονται. 9. καιροὶ ἔαρινοὶ καὶ θερινοὶ καὶ

16 Ἰὼβ 38,11.

1 οἱ: λ. I | 3 *τεταγμένον* + *αὐτοῖς* KK²Λ (sibi) | 4 *τε*: λ. I | *Χόρος*
ΔΚ | 5/6 *παραβάσεως* I | 9 *αὐτῆς* I: *αὐτὴν* A | 12 *κώματα* ΑΙΛΣΚ: *κλί-*
ματα con Wotton | 16 *κώματα* A | 17 *συντριβήσονται* I | *ἀπέραντος* (*ἀπέ-*
ρατος Σ Ὠριγένης) *ἀνθρώποις* ΙΛ Κλήμ. Ἀλεξ., Ὠριγ., Σχόλ. εἰς Ἰεζ.
8,3: λ. Α.

- 20 μετοπωρινοὶ καὶ χειμερινοὶ ἐν εἰρήνῃ μεταπαραδιδόασιν ἀλλήλοις. 10. ἀνέμων σταθμοὶ κατὰ τὸν ἴδιον καιρὸν τὴν λειτουργίαν αὐτῶν ἀπροσκόπτως ἐπιτελοῦσιν· ἀέναοί τε πηγαί, πρὸς ἀπόλαυσιν καὶ ὑγίαν δημιουργηθεῖσαι, δίχα ἐλλείψεως παρέχονται τοὺς πρὸς ζωῆς ἀνθρώποις
- 25 μαζοῦς· τὰ τε ἐλάχιστα τῶν ζώων τὰς συνελεύσεις αὐτῶν ἐν ὁμοιοῖα καὶ εἰρήνῃ ποιοῦνται. 11. ταῦτα πάντα ὁ μέγας δημιουργὸς καὶ δεσπότης τῶν ἀπάντων ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμοιοῖα προσέταξεν εἶναι, εὐεργετῶν τὰ πάντα, ὑπερ-εκπερισσῶς δὲ ἡμᾶς τοὺς προσπεφευγότας τοῖς οἰκτιρμοῖς
- 30 αὐτοῦ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, 12. ᾧ ἡ δόξα καὶ ἡ μεγαλωσύνη εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

20 μεταδιδόασιν I | 21 ἀνέμων ΑΛ: + τε ΙΣ | καιρὸν + καὶ I | 23 ὑγίαν I | 24 ζωὴν I | 29 προσφεύγοντας I | 30 ᾧ: per quem deo et patri Λ.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α΄ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

(Ἀπόδοσις εἰς ἀπλὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν).

XX. 1. Οἱ οὐρανοὶ σαλευόμενοι ὑπὸ τὴν διακυβέρνησιν Αὐτοῦ ὑποτάσσονται μὲ εἰρήνην εἰς Αὐτόν. 2. Ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύκτα διατρέχουσι τὸν προδιαγεγραμμένον (ὠρισμένον) ὑπ' Αὐτοῦ δρόμον, χωρὶς εἰς τὸ παραμικρὸν ν' ἀλληλοσυγκρούονται. 3. Καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ οἱ χοροὶ τῶν ἀστέρων σύμφωνα πρὸς τὸ πρόσταγμα Του δίχως καμμίαν παρέκκλισιν μεταφέρουσιν ἐν τάξει τοὺς διατεταγμένους (τοὺς προκαθορισμένους) εἰς αὐτὰ ὀρισμούς (τὰς διαταγὰς). 4. Ἡ γῆ κυοφοροῦσα (τρέφουσα μέσα τῆς κάθε εἴδος εὐφορίας καὶ τροφῆς) σύμφωνα μὲ τὸ ἅγιον Αὐτοῦ θέλημα εἰς τὰς ἰδιαιτέρας ἐποχὰς (εἰς τοὺς προκαθορισμένους καιροὺς) ἀνατέλλει (καρποφορεῖ καὶ παράγει) τὴν παμπληθῆ (τὴν ἄπειρον καὶ ἀναρίθμητον) τροφήν καὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὰ θηρία καὶ δι' ὅλα τὰ ζωικά ὄντα ποὺ ὑπάρχουν ἐπ' αὐτῆς, χωρὶς νὰ διαφωνῇ καὶ χωρὶς νὰ ἀλλοιώνῃ (καὶ παραλλάσῃ) τίποτε ἀπὸ

ὅσα ἔχουν δογματισθῆ (καὶ προκαθορισθῆ) ὑπ' Αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ). 5. Τὰ ἀνεξιχνίαστα τῶν ἀβύσσων καὶ τὰ ἀνεκδιήγητα τῶν καταχθονίων κρίματα (τοὺς νόμους, τὰς ἀποφάσεις καὶ τὰ δόγματα) μὲ τὰ αὐτὰ κρατοῦνται προστάγματα (τοῦ Θεοῦ). 6. Τὸ κύτος (τὸ ἀμέτρητον βάθος) τῆς ἀπείρου (τῆς ἀχανοῦς) θαλάσσης κατὰ τὴν δημιουργίαν του (ὑπὸ τοῦ παντοδυνάμου Δημιουργοῦ) συναθροισθὲν εἰς τὰς συναγωγὰς (εἰς τὰς κοίτας) δὲν ξεπερνᾷ τὰ γύρω ἀπὸ αὐτὴν τεθέντα τείχη πού τὴν περικυκλώνουν, ἀλλὰ καθὼς διέταξεν αὐτὴν, ἔτσι κάμνει. 7. Διότι εἶπεν· «Ἐως ἐδῶ θὰ φθάσης, καὶ τὰ κύματά σου θὰ συντριβοῦν ἐπάνω σου». 8. Ὁκεανὸς ἀπέραντος περιζῶνει τοὺς ἀνθρώπους (εἰς τὸ Σύμπαν) καὶ πέραν αὐτοῦ (τοῦ ὠκεανοῦ) κόσμοι διευθύνονται μὲ τὰς αὐτὰς ἀρχὰς (τοὺς αὐτοὺς νόμους) τοῦ Δεσπότη. 9. Οἱ ἔαρινοὶ καιροὶ (αἱ διάφοροι ἐποχαὶ τοῦ ἔτους) καὶ οἱ θερινοὶ καὶ οἱ φθινοπωρινοὶ καὶ οἱ χειμερινοὶ παραδίδουν ἀλληλοδιαδόχως ἐν εἰρήνῃ παραχωροῦντες τὴν θέσιν των ἀμοιβαίως (ἀδιαταράχως καὶ ἡσύχως). 10. Οἱ ἄνεμοι ἐκ τοῦ τόπου ἔνθα σταθμεύουν κατὰ τὸν καθωρισμένον χρόνον τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν ἀπρόσκοπτα ἐκτελοῦν· καὶ αἱ ἀκατάπαυστα ρέουσαι πηγαὶ τῶν ὑδάτων, πού ἐδημιουργήθησαν πρὸς ἀπόλαυσιν καὶ ὑγείαν, χωρὶς διακοπὴν παρέχουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ζωηφόρους μαστούς των· καὶ τὰ ἐλάχιστα ἐκ τῶν ζῶων συναθροίζονται καὶ συζοῦν μὲ ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην. 11. Ὅλα αὐτὰ ὁ μέγας Δημιουργὸς καὶ Δεσπότης τῶν ὅλων μὲ εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν διέταξε νὰ ζοῦν καὶ ὑπάρχουν, εὐεργετῶν τὰ πάντα, ὑπερμέτρως δὲ ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι ἔχομεν προσφύγει εἰς τοὺς οἰκτιρμούς (καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν) Αὐτοῦ διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, 12. εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ μεγαλωσύνη εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΙΟΝΗΣ
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Αἱ προλήψεις.

“Όταν ἡ πίστις δὲν εἶναι φωτισμένη, τὸν χῶρόν της καταλαμβάνει ἡ δεισιδαιμονία καὶ ἡ πρόληψις. Τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς ἐγγραμμάτους, ἰδίως ὅμως παρατηρεῖται εἰς τοὺς ἀμορφώτους. Ὁ ἐφημέριος, εἰς τὸ ἀγιαστικὸν ἔργον του, πρέπει νὰ ἔχη ὑπ’ ὄψιν καὶ αὐτὸ τὸ φαινόμενον, τὸ ὁποῖον καλεῖται νὰ καταπολεμήσῃ διὰ τοῦ φωτός τοῦ Ἐδαγγελίου. Κηρύγματα διατρανοῦντα τὴν ὀρθόδοξον χριστιανικὴν πίστιν καὶ καταδεικνύοντα τὸ ἀνόητον καὶ τὸ ὀλέθριον τῆς δεισιδαιμονίας, ὡς καὶ ἐπὶ μέρους νοουθεσίαι τῶν ἐνοριτῶν, εἶναι τὰ μέσα μὲ τὰ ὁποῖα ὁ ποιμὴν δύναται καὶ πρέπει νὰ ἐπιτελῇ τὸ σωτήριον ἔργον του τοῦτο. Εἰς τὰ ἀστικά κέντρα, ἀλλ’ ἰδίως εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν, ὅπου ὁ πληθυσμὸς εἶναι ἀπλοϊκώτερος, ὁ ἀγὼν τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τῆς δεισιδαιμονίας ἐπιβάλλεται καὶ ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἀποτελεσματικὸς, ἀρκεῖ νὰ γίνεται μὲ ἀποφασιστικότητα, σαφήριαν, ἀλλὰ καὶ διάκρισιν. Ὁ δεισιδαιμονία εἶναι πνευματικῶς δυσίατος ἀσθενὴς καὶ χρειάζεται, σὺν τοῖς ἄλλοις, ὑπομονὴ καὶ λεπτότητα εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ψυχοφθόρου παθήσεώς του. Ἐν τέλει ὅμως νικᾷ τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ, ὅταν ὁ ποιμὴν ἐμμένῃ εἰς αὐτὴν τὴν προσπάθειαν, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἐκ τῶν μικροτέρων καθηκόντων του εἰς τὴν σημερινὴν κοινωνίαν.

Ἡ διάδοσις τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέγει κάπου, ὅτι χωρὶς τὴν γνώσιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἶναι ἀδύνατον νὰ σωθῇ ὁ ἄνθρωπος. Ἡ βεβαίωσις αὐτῆ τοῦ Ἁγίου Πατρὸς ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν πραγματικότητα. Διότι ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι τὸ ταμεῖον ὅλων τῶν σωτηρίων ἀληθειῶν, τὰς ὁποίας ἀπεκάλυψεν ὁ Θεός. Εἰς τὰ ζωηφόρα κοιτάσματα της εὐρίσκει ἡ ψυχὴ ὅλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ Πνεύματος, ὅλα τὰ ἐχέγγνα τῆς λυτρώσεώς της. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ἐκκλησία, διὰ τοῦ λειτουργικοῦ της ἰδίως πλοῦτου, τῆς ἀσυγκρίτου εἰς κάλλος καὶ πειθῶ ὕμνωδίας της, ἀπὸ τὴν Γραφὴν ἀντλεῖ καὶ τῆς Γραφῆς τὸ φῶς διασκορπίζει πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις. Ἀλλὰ καὶ οἱ χριστιανοί, κατ’ ἰδίαν, ἔχουν χρέος νὰ μελετοῦν («ἡμέρας καὶ νυκτός») τὴν Γραφὴν, ἔχοντες πρὸς τοῦτο χειραγωγὸς τὰ βοηθήματα τῆς ὀρθοδόξου Θεολογίας. Ταῦτα, σήμερον, δὲν εἶναι οὔτε ὀλίγα οὔτε δυσεύρετα. Λεξικά καὶ ἐρμηνευτικά ὑπομνήματα ὑπάρχοντα καὶ εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν πάσης διψώσης τὴν ἀλήθειαν ψυχῆς. “Ε-

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

(Λόγος πρὸς τοὺς φοιτητὰς τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν στὴν εἰδικὴ Θ. Λειτουργία, πρὸ δι-
 ωργανώθη πρὸς χάριν αὐτῶν τὴν 12 Ἀπριλίου στὸν Ἱ. Πανεπι-
 στημιακὸ Ναὸ τῆς Καπνικαρέας).

Β'

“Ολα, ὅσα εἶπαμε, δείχνουν, πὼς προδίδει ἡμιμάθεια ὁ ἰσχυ-
 ρισμὸς, πὼς οἱ Φυσικὲς Ἐπιστῆμες κλονίζουσι τὴν πίστιν καὶ ὀδη-
 γοῦν εἰς τὴν ἀπιστίαν. Τὰ αἷτια τῆς ἀπιστίας εἶναι κατὰ κανὸνα
 ὄχι λογικά, ἀλλὰ ἠθικά. Ἀπ’ τὴν πίστιν δὲν ἀπομακρύνει ἡ Ἐπι-
 στήμη, ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία. Ὅταν οἱ τύψεις τῆς συνειδήσεως
 καὶ τὸ βάρος τῆς ἐνοχῆς βασανίζουσι τὸν ἄνθρωπον, δύο δρόμοι
 ἀνοίγονται μπροστὰ τοῦ γὰρ νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ γαλήνη τῆς
 ψυχῆς του. Ὁ ἓνας εἶναι ὁ δρόμος τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἐπιστρο-
 φῆς. Ὁ ἄλλος δρόμος ποῖός εἶναι; Εἶναι ἡ προσπάθεια τῆς φιμώ-
 σεως τῆς συνειδήσεως. Εἶναι τὸ νὰ πῆ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν συνειδήσει

καστος ἐφημέριος, εἰς τὴν ἐνορίαν του, πρέπει νὰ γίνῃ θερμὸς δια-
 δότης τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἀρχίζων ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του. Διότι ἡ
 μελέτη τῆς εἶναι ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς ἰδικῆς του, πρωτί-
 στως, καταρτίσεως ὡς ὁδηγοῦ ψυχῶν.

Αἱ ἀποστάσεις.

Ἐνας ἐκ τῶν ἀρχαίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας συμβουλεύει
 ὡς ἐξῆς τοὺς πιστοὺς ὡς πρὸς τὴν στάσιν των ἔναντι τῶν ἱερέων.
 «Δὲν πρέπει — λέγει — νὰ εὐρίσκεσθε οὔτε πολὺ κοντὰ οὔτε πολὺ
 μακρὰν ἀπὸ τὸν ἱερέα σας. Μὲ τὴν πολὺ κοντινὴν ἀπόστασιν τῆς
 ὑπερμέτρου οικειότητος κινδυνεύει νὰ καῖ ἡ ψυχὴ σας ἀπὸ τὸν
 ἀναμμένον αὐτὸν ἄσθρακα τοῦ Θεοῦ. Μὲ τὴν μακρὴν ἀπόστα-
 σιν, ἐξ ἄλλου, κινδυνεύει νὰ ἀποφυγῇ μὴ λαμβάνουσα θερμότητα
 ἐξ αὐτοῦ». Μὲ ἄλλους λόγους, ὁ ἱερεὺς πρέπει νὰ ἐπιβάλλῃ σεβα-
 σμὸν εἰς τὰ πνευματικά του τέκνα καὶ συνάμα νὰ εἶναι ἐλκυστικὸς
 εἰς τὰς ψυχὰς των, καθ’ ὃ μέτρον αὐταὶ τὸν ἔχουσι ἀνάγκην. Ἡ
 συμβουλὴ λοιπὸν τοῦ Ἱεροῦ Πατρὸς, εἰς τὴν πραγματικότητα,
 ἀπευθύνεται πρὸς τὸν ἴδιον τὸν ἱερέα. Διότι ἐξ αὐτοῦ καὶ τῆς συμ-
 περιφορᾶς του ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ἀπόστασις τοῦ σεβασμοῦ καὶ ἡ ἀ-
 πόστασις πρὸς τὴν ἐξασφαλίζουσαν τὴν ἀκτινοβολίαν του εἰς τὰς ψυχὰς.

του: «Παῦσε! Δὲν εἶναι ἀληθινὰ αὐτά, γιὰ τὰ ὁποῖα με ἐλέγχεις. Δὲν ὑπάρχει Θεός. Δὲν ὑπάρχει τίποτε». Κατὰ τὸν Λαίμπνιτς, «ἂν ἡ γεωμετρία ἦταν ἀντίθετη στὰ πάθη μας, πολλοὶ θὰ εἶχαν ἀμφιβολίες γιὰ τὴν ὀρθότητα καὶ θετικότητα τῶν ἀποδείξεών της». Ὅταν ἡ ἁμαρτωλὴ Λαῖτς ἀντιλήφθηκε τὶς πρῶτες ρυτίδες στὸ πρόσωπό της, πέταξε με θυμὸ τὸν καθρέπτη καὶ τὸν ἔκαμε κομμάτια. Ἔτσι πολλοὶ θέλουν νὰ συντρίψουν τὸν καθρέπτη τῆς πίστεως, ποὺ ἀποκαλύπτει τὶς ἠθικὲς ἀσχημίες τῆς ψυχῆς. Ὅταν ἡ σκόνη ἢ ἡ ὀμίχλη τῆς ἁμαρτίας σκοτίζει τὰ μάτια τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, τότε οὔτε οἱ οὐρανοὶ πιά διηγοῦνται σ' αὐτὸν τὴν δόξα τοῦ Θεοῦ, οὔτε ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ τὴν ἀγάπη τοῦ Οὐρανίου Πατρός.

Ἄλλ' ἡ χριστιανικὴ πίστις δὲν προφυλάσσει μόνον τὸν ἐπιστήμονα ἀπ' τὸν ἠθικὸ αὐτὸ σκοτισμὸ, μιὰ καὶ βοηθεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴν πνευματικὴ του ὀλοκλήρωσι. Ἡ Ἐπιστήμη δὲν μπορεῖ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὶς πιὸ βαθεῖες καὶ ἐνδόμυχες νοσταλγίες τῆς ψυχῆς. Οὔτε αὐτὸ τὸν πόθο τῆς γνώσεως δὲν μπορεῖ νὰ ἱκανοποιήσῃ πλήρως. Ἡ ἀνθρωπίνη γνώσις, παρὰ τὶς θαυμαστὰ κατακτήσεις της, εἶναι πολὺ περιορισμένη. Τὰ ὄριά της ἐξαρτῶνται ἀπ' τὴ δυναμικότητα τῆς διανοίας κι' ἀπ' τὰ δεδομένα τῆς κατ' αἴσθησιν ἐμπειρίας. Ἡ γνώσις κινεῖται μέσα στὰ περιορισμένα πλαίσια ὀρισμένου ἀριθμοῦ ὀπτικῶν ἢ ἀκουστικῶν ἢ ἠλεκτρομαγνητικῶν συχνοτήτων. Ἔτσι κι' αὐτὴ τὴν ἐνδοκοσμικὴ πραγματικότητα δὲν τὴν γνωρίζομε, ὅπως εἶναι αὐτὴ καθ' ἑαυτή, μὰ μόνον ὅπως αὐτὴ φαίνεται σὲ μᾶς. Ἡ ἀφελὴς ἀντίληψις, λέγει ὁ Spranger, κατὰ τὴν ὁποία ὁ κόσμος, ὅπως τὸν γνωρίζομε, εἶναι ὁ μόνος καὶ ὁ ὅλος κόσμος, ἔχει ἀπὸ πολλὸν καιρὸ ἐγκαταλειφθῆ. Τὸ ἀνθρώπινο κοσμοεἶδωλο, δηλαδὴ ἡ ἀνθρωπίνη εἰκὼν γιὰ τὸν κόσμον, ἐξαρτᾶται ἀπ' τὴν ὑφὴ τῶν ὀργάνων, ποὺ προσιδιάζουν στὸν ἄνθρωπον καὶ δροῦν πρὸς τὰ ἔξω. Ἐπομένως ὁ κόσμος, ὅπως τὸν γνωρίζομε, εἶναι μιὰ ἐπὶ μέρους, μιὰ εἰδικὴ περίπτωσις δυνατῶν κόσμων· εἶναι κόσμος ἀνθρωπίνης ἀντιλήψεως καὶ ἀνθρωπίνης δράσεως. Ἄλλοι συντελεστὲς, ἄλλα δεκτικὰ ὄργανα, ποὺ θὰ δροῦσαν πρὸς τὰ ἔξω, θὰ συγκροτοῦσαν ἄλλο κοσμοεἶδωλο καὶ θὰ συντελοῦσαν, ὥστε ὁ κόσμος νὰ μᾶς φαίνεται διαφορετικὸς, ὅπως φαίνεται διαφορετικὸς στὴν μέλισσα, στὴν ἀράχνη, στὸ ψάρι, στὸ σαλιγκάρι. Ἄλλη ἀντίληψις τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου, διαφορετικὲς κατασκευὲς τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων καὶ πρὸ πάντων διαφορετικὴ οὐσιωδῶς συνείδησις δημιουργοῦν τοὺς κόσμους τῶν ζωϊκῶν τούτων εἰδῶν, ποὺ εἶναι διαφορετικοὶ ἀπ' τὸν κόσμον, ποὺ γνωρίζομε ἐμεῖς. Νὰ γιὰτὶ ἡ Γνωσιολογία διακηρύττει, πὼς εἶναι τελείως σαθρὴ καὶ ἀστήρικτη ἡ φαν-

τασίωσις καὶ ψευδαίσθησις τῆς παντογνωσίας. Ἡ γνῶσις μας δὲν εἶναι ἡ ἀπόλυτη γνῶσις, ἀλλ' ἡ περιορισμένη ἀνθρωπίνη γνῶσις. Πάντοτε ἡ διαλεύκανσις ἑνὸς ἐπιστημονικοῦ μυστηρίου γεννᾷ νέα προβλήματα κι' ἔτσι πάντοτε ὁ κύκλος τοῦ γνωστοῦ καὶ τοῦ ἐπιστητοῦ εἶναι πολὺ μικρὸς ἐν σχέσει πρὸς τὶς ἀπέραντες ἐκτάσεις τοῦ ἀγνώστου. Ὅπως ἔλεγεν ὁ Νεύτων, κι' ὁ μεγαλύτερος σοφὸς μοιάζει μὲ τὸ παιδάκι ποὺ στήν ἀκρογιαλιὰ βάζει σ' ἓνα κογχυλάκι μερικὲς σταγόνες νεροῦ. Μὲ τὶς σταγόνες αὐτὲς μοιάζει ἡ σοφία του, ἐνῶ μπροστά του ἐπεκτείνεται ὁ ἀπέραντος καὶ ἀνεξιχνίαστος ὠκεανὸς τῆς γνώσεως.

Ἄλλ' ἐὰν ἡ Ἐπιστήμη δὲν μπορῆ νὰ ἱκανοποιήσῃ πλήρως τὸν ἄνθρωπο στὸν διανοητικὸ καὶ γνωστικὸ τομέα, πολὺ περισσότερο δὲν μπορεῖ νὰ τὸν λυτρώσῃ, ὅταν ἡ ζωὴ τοῦ προσφέρῃ ἀναπόφευκτα τὸ ποτήρι τῆς θλίψεως ἢ ὅταν βλέπῃ τὸ θάνατο νὰ τοῦ ἀρπάξῃ μιὰ ἀγαπημένην του ὑπαρξί ἢ ὅταν διαπιστώνῃ, πῶς ἡ θέλησίς του εἶναι τσακισμένη κι' ἡ ψυχὴ του σφαδάζῃ κάτω ἀπ' τὴν τυραννία καὶ τὸ πέλαμα κάποιου πάθους, ποὺ τοῦ παραλύει τὸ ἀγωνιστικὸ του νεῦρο καὶ τὸν κάνει σκλάβο πνευματικὸ. Τὰ ραντάρ, οἱ ἠλεκτρονικοὶ ἐγκέφαλοι, τὰ διαστημόπλοια, τὰ ρομπότ, μπορεῖ νὰ δημιουργοῦν τὸ ἄγχος γιὰ μιὰ ξαφνικὴ ὀλοκληρωτικὴ ἐξόντωση, μὰ ποτὲ δὲν μποροῦν ν' ἀφαιρέσουν τὸν πόνο ἀπ' τὴν ἀνθρώπινη καρδιά, ἢ νὰ ἐπουλώσουν τὰ τραύματά της. Μόνον ὁ Χριστὸς χαρίζει στὸν ἄνθρωπο τὴν ἀληθινὴ λύτρωσι. Ἡ συμφιλίωσις τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Οὐράνιο Πατέρα, ἡ ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸ μὲ τὴν προσευχὴ καὶ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας· ἡ ἀποτίναξις ἀπ' τὴν ψυχὴ τῆς νάρκης καὶ τῆς σκουριάς μιᾶς ἀκάθαρτης ζωῆς· ἡ ἀποτοξίνωσις τοῦ ψυχοσωματικοῦ ὀργανισμοῦ ἀπ' τὶς τοξίνες καὶ τὰ δηλητήρια τῆς ἁμαρτίας· τὸ αἶσθημα τῆς ἀσφαλείας, ποὺ δημιουργεῖται ἀπ' τὴν ἐμπιστοσύνη στὴ Θεία Πρόνοια—ὅλα αὐτὰ εἶναι οἱ συντελεστὲς τῆς ἀληθινῆς λυτρώσεως καὶ χαρᾶς.

Ἀγαπητοὶ φοιτηταί.

Πρέπει νὰ συνειδητοποιήσωμε, ὅτι μόνο κοντὰ στὸν Χριστὸ ὁ ἐπιστήμων γίνεται ἀληθινὰ πνευματικὸς ἄνθρωπος ποὺ ἀποκτᾷ συναίσθησι τῆς εὐθύνης του μέσα στὸ κοινωνικὸ σύνολο, ἐντάσσει τὸν ἑαυτὸ του στὴν πολιτιστικὴ ὀλότητα καὶ γίνεται σημαιοφόρος καὶ ρηξικέλευθος σκαπανεὺς ὑγιοῦς πολιτισμοῦ, στὸν ὁποῖο ὁ ἓνας τομεὺς δὲν ἀναπτύσσεται ὑπετροφικά, ἀλλ' ὅλοι μαζί οἱ τομεῖς συναναπτύσσονται κατὰ τρόπο ἄρμονικὸ, ἰσορροπο καὶ ἀνταποκρινόμενο στὴν ἱεραρχικὴ κλίμακα τῶν ἀξιών. Ἐτσι ὅλη ἡ πορεία μας πάνω στὴ γῆ καταυγάζεται ἀπ' τὸ φῶς

ΤΟ ΣΗΜΕΙΟΝ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ, ὄχι τὸν Σταυρὸ Του αὐτό, ποῦ εὗρηκε ἡ ἅγια Ἐλένη, ἀλλὰ ἀπλῶς τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ, ὁ Κύριος, τὸ ὄνόμασε «σημεῖο τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου» (Λουκ. 21,36), δηλ. σημαία Του, σύμβολόν Του, σφραγίδα τῆς δυνάμεώς του καὶ τῆς Βασιλείας Του.

Πραγματικὰ τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ ὑπῆρξε πάντοτε ἀντικείμενο μεγίστου σεβασμοῦ. Πιὸ πολὺ ἀπ' ὄλους τὸ ἐσεβάσθησαν καὶ τὸ ἐτίμησαν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι. Πιὸ πολὺ ἀπ' ὄλους ἐπίστευσαν στὴ δυνάμη Του οἱ Μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ.

Οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Ἀνδρέας, ὁ πρωτοκορυφαῖος καὶ ὁ πρωτόκλητος προσέβλεψαν στὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ, μὲ πίστη ἀλλὰ καὶ μὲ δέος. Τὸ ἐθεωροῦσαν τόσο ἅγιο καὶ ἱερὸ σημεῖο, ὥστε ὅταν τοὺς ἀνεκοινώθη ἡ ἀπόφασις τῶν «ἀθέων» διωκτῶν ποῦ τοὺς κατεδίκαζε σὲ θάνατο σταυρικό, παρ' ὅτι τόσο ἅγιοι, παρ' ὅτι τὰ πάντα εἶχαν κάμει καὶ ἐγκαταλείψει γιὰ τὸ Χριστὸ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Εὐαγγελίου, ἐφοβήθησαν ὅτι τὸ ἅγιο σημεῖο τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου θὰ μιανθῆ καὶ θὰ βεβηλωθῆ, ἂν καὶ αὐτοὶ σταυρωθοῦν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ μὲ παρακλήσεις, ἴσως καὶ ἱκεσίες, καὶ μεσολαβήσεις καὶ ἄλλων χριστιανῶν ἐζήτησαν νὰ σταυρωθοῦν μὲν, ἀλλὰ σὲ ξύλο μὲ διαφορετικὸ σχῆμα, ὄχι σὲ σταυρὸ. Καὶ ὁ μὲν ἀπόστολος Πέτρος ἐσταυρώθη εἰς σταυρὸν ἀναστραμμένον μὲ τὸ κεφάλι πρὸς τὰ κάτω. Λέγεται μάλιστα ὅτι εἶπε πρὸς τοὺς δημίους του κάνοντας καὶ λίγο χιοῦμορ: «Δὲν εἶμαι ἅγιος νὰ μὲ σταυρώσετε, ὅπως τὸν Χριστὸν μου ὀρθόν. Ἐκεῖνος ἐσταυρώθη ὀρθὸς διὰ νὰ βλέπῃ πρὸς τὴν γῆν, ἐπειδὴ ἔμελλε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν ἄδην νὰ ἐλευθερωσῇ τὰς ἐκεῖσε ψυχάς. Ἐμὲ δὲ σταυρώσατε κατακέφαλα διὰ νὰ βλέπω τὸν οὐρανόν, εἰς ὃν μέλλω νὰ ὑπάγω». Ὁ σταυρὸς τοῦ ἁγίου Πέτρου εἶχε σχῆμα +. Ὁ σταυρὸς τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου εἶχε σχῆμα X.

Ὁ ἅγιος Ἀπόστολος Ἀνδρέας, πιστεύοντας ὅτι ὅπου ὁ σταυρὸς ἐκεῖ ἔρχεται ὁ ἁγιασμὸς καὶ φυγαδεύονται οἱ

τοῦ οὐρανοῦ, ἀποκτᾷ ἐνότητα καὶ ρυθμὸ, γιὰτι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἓνα ἐνοποῖδὸ κέντρο. Αὐτὸ τὸ κέντρο εἶχεν ὑπ' ὄψι του ὁ Παῦλος, ὅταν ἔρριπτε τὸ σύνθημα: «Τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός».

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

δαίμονες, όταν είχε πάει να κηρύξει το Χριστό στη σημερινή Ρωσσία που τότε λεγόταν Σκυθία, και είδε πώς λόγω της βαρβαρότητας που επικρατούσε τότε δύσκολα έπετύχανε το έργο του, έπηξε σταυρό επάνω σε ένα όρος κοντά στο Κίεβο και αφιέρωσε τη Ρωσσία στο Χριστό. Και ο Χριστός θαυματουργήσε. Η Ρωσσία έγινε χριστιανική. Και ο Σταυρός του αγίου Άνδρέου θαυματουργεί ακόμη. Μένει ριζωμένος στις καρδιές των Ρώσων και τους κρατεί άφωσιωμένους στη Χριστιανική πίστη και την αγία Όρθόδοξο Εκκλησία.

Μη ξεχνάμε ότι ο άγιος Απόστολος Παῦλος τόσο αγαπούσε και έπίστευε το σημείο του Σταυρού, ώστε έγραψε: «Έμοι δέ μη γένοιτο καυχάσθαι εϊμή εν τῷ σταυρῷ του Χριστου, δι' ου έμοι κόσμος έσταύρωται κάγω τῷ κόσμῳ».

Δέν πρόκειται για το σταυρικό θάνατο του Χριστου, αλλά για το σημείο του σταυρου, που, άπολύτως όπως πιστεύομε μέχρι σήμερα, το παρουσιάζει ως το όργανο με το οποίο ο άνθρωπος αγιάζει τον έαυτόν του, τον σταυρώνει για τον κόσμο και ο κόσμος νικείται και ύποτάσσεται.

Την παράδοση αυτή των αγίων άποστόλων παράλαβε και έφύλαξε με ευλάβεια η αγία Εκκλησία καθ' όλο το διάστημα των διωγμών. Κατά το 211 μ.Χ. ο μέγας εκκλησιαστικός συγγραφεύς Τερτυλιανός έγραψε τα εξής λόγια εις το βιβλίο του De corona 3,11: «Όπουδήποτε και αν πρόκειται να πάμε η για όπουδήποτε και αν πρέπει να προχωρήσωμε, όταν φθάνωμε και όταν αναχωρούμε, όταν φορούμε τα παπούτσια μας, όταν κάνωμε το λουτρό μας, όταν τρώμε, όταν ανάβωμε το φῶς, όταν πέφτωμε να κοιμηθούμε, όταν καθόμαστε στο κάθισμα, όταν αρχίζωμε οποιαδήποτε συζήτηση, κάνομε στο μέτωπό μας το σημείο του Σταυρου».

Άς προσέξουν καλά τα λόγια αυτά εκείνοι οι τολμηροί που λένε, ότι το σημείο του Σταυρου είναι προϊόν του μεσαίωνα (!...) και νομίζουν πως είναι περιττό να το κάνη κανείς συχνά.

Άς σημειώσωμε ακόμη, ότι μερικοί άγιοι πατέρες είχαν τόση πίστη στο σημείο του Σταυρου, ώστε δέν έπαυαν ποτέ, ουδ' επί στιγμήν να το κάνουν, π.χ. ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως άγιος Ευτύχιος (Άπριλίου 6). Περι αυτού αναγράφεται ότι έκανε το σταυρό του χωρίς να σταματάη ποτέ, και ακόμη ότι, όταν κάποτε του έπηγαν ένα δαιμονιζόμενο, αυτός απέθεσε εις το μέτωπο του δαιμονιζόμενου το φοβερό κατά των δαιμόνων όπλο, τον τίμιο σταυρό και τον

ἄλειψε με λάδι ἀπὸ τὸ κανδήλι τοῦ Σταυροῦ, καὶ ὁ δαιμονισμένος ἐλευθερώθη.

Ἐρχόμεθα στὸν ἅγιο Κωνσταντῖνο.

Τὸ ἀπολυτίκιον τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου λέγει: «Τοῦ σταυροῦ Σου τὸν τύπον ἐν Οὐρανῷ θεασάμενος καὶ ὡς ὁ Παῦλος τὴν κλήσιν οὐκ ἐξ ἀνθρώπων δεξάμενος ὁ ἐν βασιλευσιν ἀπόστολός Σου Κύριε, κ.τ.λ.».

Τὸ γεγονός αὐτὸ τὸ μαρτυροῦν οἱ ἱστορικοὶ 1) Λακτάντιος στὸ βιβλίον του «Περὶ τοῦ θανάτου τῶν διωκτῶν τῶν Χριστιανῶν» πρὸ τὸ ἐγράψε μόνο ἓνα χρόνο μετὰ τὴ φανέρωση τοῦ σημείου τοῦ Σταυροῦ στὸν ἅγιο Κωνσταντῖνο, δηλ. τὸ 314. 2) Ὁ Ναζάριος ὁ Ρήτωρ εἰς τὸ βιβλίον του «Πανηγυρικός εἰς τὸν Κωνσταντῖνον», τὸν ὁποῖον ἐγράψε τὸ 321, καὶ 3) ὁ Ἐπίσκοπος Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης Εὐσέβιος. Αὐτὸς στὸ βιβλίον του Βίος τοῦ Κωνσταντίνου, πρὸ ἐγράφη γύρω στὸ 330-335. Σ' αὐτὸ λοιπὸν ὁ ἱστορικός αὐτὸς ἐπιστήμων τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας λέγει ὅτι τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ τὸ εἶδε ὁ ἅγιος Κωνσταντῖνος ἡμέρα, μεσημέρι, ἐνῶ ὁ ἥλιος ἔλαμπε στὸν οὐρανό, καὶ ὅτι μαζί με αὐτὸν τὸ εἶδαν καὶ ὅλοι οἱ ἄνδρες τοῦ στρατεύματός του. Ἀκόμη προσθέτει ὅτι τὰ ὅσα γράφει τὰ ἄκουσε μετὰ τὰ ἴδια του τὰ αὐτιά ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ στόμα τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ ὅτι ὁ ἅγιος Κωνσταντῖνος ἐπεβεβαίωσε τὰ λόγια του με ὄρκο. Φαίνεται πὼς ὁ Εὐσέβιος δεχόταν τὰ λόγια τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου με λίγη δυσπιστία. Γι' αὐτὸ τὸν ἀνάγκασε νὰ ὀρκισθῆ.

Ἄλλὰ ἄς παρατηρήσωμεν: Ὅσο πιὸ κοντὰ εἶναι ἓνας στὰ γεγονότα τόσο πιὸ δύσκολα μπορεῖ νὰ τὰ παραποιήσῃ. Παραποιῶντάς τα γελοιοποιεῖται. Καὶ ὅταν ἀνακατεύῃ τὸν Θεόν, θεωρεῖται θεομπαίχτης. Ὅταν σκεφθῆ κανεὶς αὐτό, δύσκολα δέχεται τὴ γνώμη, ὅτι δὲν γράφει τὴν ἀλήθεια ὁ Εὐσέβιος. Θὰ γελοιοποιῶσε τὸν ἑαυτό του καὶ τὸν ζῶντα βασιλέα. Γιατὶ οἱ περισσότεροι στρατιῶτες θὰ ζοῦσαν ἀκόμη. Καὶ τὰ στόματά τους ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἔμεναν ποτὲ κλειστά. Ἀντὶ λοιπὸν νὰ τιμῆσῃ τὸν ἅγιο Κωνσταντῖνο, ἂν ἐγράφε ψέματα, θὰ τὸν ἐξευτέλιζε. Τὰ ψέματα τὰ γράφουν συνήθως οἱ μεταγενέστεροι. Τὰ γράφουν ὅπως τοὺς ἀρέσει καὶ μένουσιν ἀνενόχλητοι, γιατί οἱ νεκροὶ δὲν σηκώνονται νὰ διαμαρτυρηθοῦν.

Ἔτσι λοιπὸν οἱ μεταγενέστεροι εἶπαν, ἄλλος ὅτι ἦταν ἀπλῶς ἓνα ὄραμα πρὸ τὸ εἶδε μόνο ὁ Κωνσταντῖνος, ἄλλος ὅτι δὲν εἶδαν κἀν ὄραμα ἀλλὰ ὄνειρο κ.ο.κ. Γνώμες αὐθαίρετες.

Παραθέτομε τὸ ἴδιο τὸ κείμενον τοῦ Εὐσεβίου με λίγες ἐπεξηγήσεις ἐντὸς ἀγκυλῶν: «Ταῦτα οὖν πάντα [δηλ. τὰ παραδεί-

γματα ἐκεῖνων τῶν βασιλέων πού ἐπίστευαν στὰ εἰδωλα καὶ ἐχάθησαν γιατί δὲν ἔλαβαν ἀπὸ αὐτὰ καμμιά βοήθεια] συναγαγὼν τῇ διανοίᾳ, τὸ μὲν περὶ τοὺς μηδὲν ὄντας θεοὺς ματαιάζειν καὶ μετὰ τοσοῦτον ἔλεγχον ἀποπλανᾶσθαι μαρτίας ἔργον ὑπελάμβανε, [κατέληξε στὸ συμπέρασμα ὅτι εἶναι ἡλιθιότης νὰ πιστεῦθαι κανεῖς ὅτι εἶναι θεοὶ αὐτοὶ πού οὔτε κἀν ὑπάρχουν], τὸν δὲ πατρῷον τιμᾶν μόνον ᾤετο δεῖν Θεὸν [πατρῷος Θεός, δηλ. Θεὸς εἰς τὸν ὁποῖον ἐπίστευε ὁ πατέρας του, ἦτο ὄχι ὁ Χριστὸς ἀλλὰ ὁ Μίθρας, ἢ κατὰ τὴν Ρωμαϊκὴν ὀνομασίαν «ἀνίκητος ἥλιος»]

«Ἀνεκαλεῖτο δὴλα ἐν εὐχαῖς τοῦτον [τὸν ἥλιον], ἀντιβολῶν καὶ ποτνιῶμενος φῆναι αὐτῷ ἑαυτὸν, ὅστις εἶη καὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα τοῖς προκειμένους ἐπορέξει [τὸν παρακαλοῦσε νὰ τοῦ ἀποκαλύψῃ ποιὸς εἶναι καὶ νὰ τὸν βοηθήσῃ στὸν πόλεμο]. Εὐχομένῳ δὲ ταῦτα καὶ λιπαρῶς καθικετεύοντι τῷ βασιλεῖ, θεοσημία τις ἐπιφαίνεται παραδοξοτάτη, ἦν τάχα μὲν ἄλλου λέγοντος οὐ ρᾶδιον ἦν ἀποδέξασθαι, αὐτοῦ δὲ τοῦ νικητοῦ βασιλέως τοῖς τὴν γραφὴν διηγουμένοις ἡμῖν μακροῖς ὕστερον χρόνοις, ὅτε ἠξιώθημεν τῆς αὐτοῦ γνώσεως καὶ ὁμιλίας, ἐξαγγείλαντος ὄρκους τε πιστωσαμένου τὸν λόγον, τίς ἂν ἀμφιβάλοι μὴ οὐχὶ πιστεῦσαι τῷ διηγῆματι; μάλιστα ὅτε καὶ ὁ μετὰ ταῦτα χρόνος ἀληθῆ τῷ λόγῳ παρέσχε τὴν μαρτυρίαν [μ' ἄλλα λόγια ὁ Εὐσέβιος παρὰ τὸν ὄρκον ἐφρόντισε νὰ μάθῃ καὶ ἀπὸ ἄλλους ἂν εἶπε ἀλήθεια ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ὅσο ἐρωτοῦσε τόσο πιὸ πολὺ ἐβεβαιωνόταν, ὅτι τὰ λόγια τοῦ Κωνσταντίνου ἦσαν ἀπολύτως ἀληθινά. Αὐτὸ σημαίνει ἡ φράση «ὁ μετὰ ταῦτα χρόνος ἀληθῆ τῷ λόγῳ παρέσχε τὴν μαρτυρίαν»]. Ἀμφὶ μεσημβρινὰς ἡλίου ὥρας, ἤδη τῆς ἡμέρας ἀποκλινοῦσης, αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς (ὄχι στὸ ὄνειρο!) ἰδῶν ἔφη ἐν οὐρανῷ ὑπερκείμενον τοῦ ἡλίου (γιὰ νὰ τὸν κάμῃ νὰ καταλάβῃ ὅτι ὁ ἀνίκητος ἥλιος δὲν ἦταν τίποτε μπροστὰ στὸ Χριστὸ καὶ τὸν Σταυρὸ Του] **σ τ α υ ρ ο ὕ τ ρ ὀ π α ι ο ν** ἐκ φωτὸς συνιστάμενον, γραφὴν τε αὐτῷ συνῆφθαι λέγουσαν· Τούτῳ Νίκα. Θάμβος δὲ ἐπὶ τῷ θεάματι κρατῆσαι αὐτὸν τε καὶ τὸ στρατιωτικὸν ἅπαν, ὃ δὴ στελλομένῳ ποι πορείαν συνειπετό τε καὶ θεωρὸν ἐγένετο τοῦ θαύματος [ἦτοι: ὁ στρατὸς βρισκόταν σὲ πορεία καὶ τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ στὸν οὐρανὸ τὸ εἶδαν ὅλοι].

«Καὶ δὴ διαπορῶν πρὸς ἑαυτὸν ἔλεγε, τί ποτὲ εἶη τὸ φάσμα [δηλ. ὁ ἅγιος Κωνσταντῖνος ὁμολογεῖ ὅτι ἐγνώριζε τόσο λίγα γιὰ τὸ Χριστό, ὥστε δὲν κατάλαβε τί πράγμα εἶναι τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ, πού εἶδε στὸν οὐρανὸ]. Ἐνθυμουμένῳ δὲ αὐτῷ ταῦτα καὶ ἐπὶ πολὺ λογιζομένῳ νύξ ἐπῆει καταλαβοῦσα [δηλ.

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΟΜΙΛΙΑΣ ΔΙΑ ΜΑΘΗΤΑΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΠΑΡΑΚΙΝΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΙΝ

Συμβαίνει συχνά, παιδιά, οί τροφές πού τρώμε νά εἶναι χαλασμένες.

Παθαίνομε τότε δηλητηρίασι.

Ἡ ζωή μας βρίσκεται σέ κίνδυνο.

Τί κάνουν οί γιατροί σάν πρῶτο μέσο θεραπείας; Ἀδειάζουν τὸ στομάχι τοῦ ἀρρώστου.

Ἡ ἔγκαιρος ἀπόπτυσις τοῦ δηλητηρίου σώζει τὴν ζωή.

Ἀλλὰ κάποτε δηλητηριάζεται καὶ ὁ ψυχικός μας ὄργανισμός.

Ποῖον τὸ δηλητήριο; Ἡ ἁμαρτία.

Δηλητήριο φοβερόν, πού θέτει σέ κίνδυνο τὴν ψυχή, κάποτε καὶ τὸ σῶμα.

Καὶ δυστυχῶς τόσο συχνά πέφτομε στὰ δίχτυα τῆς ἁμαρτίας.

«Ἀνθρώποισι γὰρ τοῖς πᾶσι κοινόν ἐστὶ τοῦξἁμαρτάνειν», λέγει ὁ Σοφοκλῆς στὴν Ἀντιγόνη.

νύχτωσε χωρὶς αὐτὸς ἀπὸ τὸ συλλογισμό του νά τὸ καταλάβῃ]. Ἐνθα δὴ ὑπνοῦντι αὐτῷ τὸν Χριστὸν τοῦ Θεοῦ σὺν τῷ φανέντι κατ' οὐρανὸν σημεῖον ὀφθῆναί τε καὶ παρακελεύσασθαι, μίμημα ποιησάμενον τοῦ κατ' οὐρανὸν ὀφθέντος σημείου, τούτῳ πρὸς τὰς τῶν πολεμίων συμβολὰς ἀλεξήματι χρῆσθαι» (Βίος Κωνσταντίνου I, 27-29).

Ἀπὸ τότε καὶ πέρα ὁ ἅγιος Κωνσταντῖνος τὸ σημεῖο τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου τὸ ἔκαμε καὶ σημεῖο τῆς βασιλείας του, δηλ. σημαία του. Ἐπίστευε καὶ διεκήρυττε, ὅτι ὅλες του τίς νίκες τίς χρωστοῦσε στὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ καὶ τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ «Τούτῳ νίκα».

Οἱ ἅγιοι πατέρες τὴν περίοδον τῆς ἱστορίας πού ἄρχισε μὲ τὴν φανέρωσιν τοῦ σημείου τοῦ Σταυροῦ στὸν ἅγιο Κωνσταντῖνο τὴν ὠνόμασαν «τὸ διὰ τοῦ Σταυροῦ πολίτευμα» (Κοντάκιον ἑορτῆς Ὑψώσεως Τιμίου Σταυροῦ).

Ἄρχιμ. ΜΕΛΕΤΙΟΣ ΚΑΛΑΜΑΡΑΣ

Και ὁ Θουκυδίδης: «Πεφύκασιν ἅπαντες και ἰδίαι και δημοσίαι ἁμαρτάνειν».

Βλέπετε ἀπὸ τὴν παράβασι τῶν πρωτοπλάστων και ἐντεῦθεν κληρονομήσαμε τὴν κλίσι πρὸς τὸ κακόν. «Ἐγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ». Γι' αὐτὸ και εὐκολα κάνουμε τὸ κακό.

Κι' ὅταν πέση κανεῖς σὲ σφάλμα, τί νοιώθει ἀμέσως;

Ἐνα βάρος πιέζει τὰ στήθη του. Μιά ἀναστάτωσι κυριαρχεῖ στὸν ἐσωτερικό του κόσμο. Μιά φωνὴ τοῦ φωνάζει ἐντὸς του: εἶσαι ἔνοχος.

Ἡ ψυχὴ του ἔχει πάθει δηλητηρίασι.

*

Ποῖος τρόπος ὑπάρχει γιὰ νὰ ἀπαλλαγῇ κανεῖς ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἐνοχῆς;

Ἡ ἀπόπτυσις τοῦ δηλητηρίου τῆς ἁμαρτίας.

Πῶς ἀποβάλλεται τὸ φθοροποιὸν αὐτὸ δηλητήριον;

Διὰ τῆς Μετανοίας και Ἐξομολογήσεως.

Νὰ τὸ φάρμακο. Τὸ ἔχει στὴ διάθεσί μας ἡ Ἐκκλησία.

Σήμερα μάλιστα, τὴν ἀξία τῆς ἐξομολογήσεως γιὰ τὴν ψυχική μας ὑγεία, τὴν διακηρύσσουν και ψυχίατροι και ψυχολόγοι παγκοσμίου κύρους.

Ὁ Jung, ὁ Σπράγκερ, ὁ Τουρνιέ, κ.ἄ.

Σᾶς ἔχω ἀναφέρει γινῶμες τους ἄλλοτε.

*

Λοιπὸν τί λέτε; Ἐχετε ἀνάγκη αὐτοῦ τοῦ σωτηρίου φαρμάκου;

Μόνον ὅποιος εἶναι ἀνειλικρινὴς μπορεῖ νὰ πῇ ὄχι.

Θέλετε νὰ σᾶς ἀναφέρω ἐγὼ μερικὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ ψυχικά δηλητήρια, γιὰ νὰ σᾶς βοηθήσω; Γιὰ νὰ ἐρευνήσετε τὸ ἐσωτερικό σας; Ἀκοῦστε:

Ο ΘΥΜΟΣ: Ὅταν νευριάζῃ κανεῖς εὐκολα και παραφέρεται και τοῦ ξεφεύγουν λόγια ὑβριστικά και ἄσχημα.

Ὅταν κανεῖς ἀντιμιλάῃ στοὺς γονεῖς και δειχγῃ ἀσέβεια.

ΤΟ ΨΕΜΑ: Ὅταν κανεῖς πῆ ψέματα γιὰ νὰ κρύψῃ κάτι κακὸ ποὺ ἔκανε.

ΦΙΛΟΝΕΙΚΙΑ: "Όταν κανείς φιλονεικῆ με τὰ ἄλλα ἀδέλφια του μέσα στὸ σπίτι.

ΚΑΚΕΣ ΠΑΡΕΕΣ: "Όταν συχνάζη με φίλους ὑπόπτους.

ΚΑΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ: "Όταν ἀφήνη τὸ μυαλό του νὰ σκέφτεται ὄχι καλὰ πράγματα.

"Όταν κάνη κάτι κρυφὸ ποὺ ντρέπεται νὰ τὸ πῆ στοὺς γονεῖς του.

"Όταν νομίζη πὼς αὐτὸς μόνο εἶναι κι' ἄλλος δὲν ὑπάρχει.

"Όταν ἀφαιρέσῃ κάτι ποὺ ἀνήκει στὸν ἄλλον.

"Όταν κάνη «καζούρα» τὴν ὥρα τοῦ μαθήματος.

"Όταν λέη λόγια βρώμικα. Ἡ κάνη πράξεις βρώμικες.

"Ε, τί λέτε; Αὐτὰ δὲν εἶναι δηλητήρια;

*

Λοιπόν, παιδιά μου, σὲ λίγες μέρες ἔχομε Μεγάλη Ἑβδομάδα. Θὰ δοῦμε πάλι τὸν Χριστό μας στὸ σταυρό. Ξέρετε γιατί ἀνέβηκε; Γιὰ νὰ μᾶς λυτρώσῃ ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας. Γιὰ νὰ μᾶς θεραπεύσῃ ἀπὸ τὸ δηλητήριο.

Ἐμπρός, λοιπόν, ὅλοι στὴν ἐξομολόγησι καὶ μετὰ στὴ Θ. Κοινωνία.

Ἄν σᾶς ἔρχεται κάποια σκέψις ἐντροπῆς, διώξτε τὴν. Τὴν βάζει ὁ σατανᾶς.

Ἐπίσης μὴ λησμονῆστε ὅτι πρέπει νὰ ἐξομολογηθῆτε:

Μὲ εἰλικρίνεια. Εἶναι ἔγκλημα νὰ κρύψουμε κάτι.

Μετανοιωμένοι, γιὰ ὅ,τι κακὸ ἐκάναμε.

Μὲ ἀπόφασι διορθώσεως.

Τότε τὸ ἄδειασμα τῆς ψυχῆς μας ἀπὸ τὸ δηλητήριο τῆς ἁμαρτίας θὰ εἶναι πλήρες.

Τότε θὰ ἀνακουφισθοῦμε, θὰ θεραπευθοῦμε, θὰ λυτρωθοῦμε.

Τότε θὰ γιορτάσουμε Πάσχα ἐλευθερωμένοι ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας.

Λοιπόν ὅσοι θέλετε καὶ εἶσθε γενναῖοι, σᾶς περιμένω.

Οἱ δειλοὶ ντρέπονται νὰ ὁμολογήσουν τὴν ἐνοχὴ τους.

Ἄρχιμ. ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ ΚΑΡΟΥΣΟΣ

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟ

VIII

[ΒΑΡΕΙΑ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος εἶναι μιὰ φωτεινὴ μορφή στο πάνθεο τοῦ Μοναχισμοῦ μας. Ὁ Σιναΐτης αὐτὸς Πατέρας, ποὺ ἐγίνε τόσο γνωστὸς μὲ τὸ σύγγραμμά του «Ἡ κλίμαξ», ἐγαλούχησε γενεὲς γενεῶν μοναχῶν καὶ εὐσεβῶν ἀνθρώπων στοὺς γόνιμους λειμῶνες τῆς πνευματικῆς τελειώσεως. Καὶ κάτι ἄλλο: ἡ βαθεῖα του θεολογικῆ σκέψι, ποὺ τόσο ἐναργῶς ἀποτυπώνεται μέσα στο ἔργο τουτο, ὄχι μόνο τὴν Θεολογία στήριξε μὲ τὴν ἀσκητικὴ θεμελίωσι, ἀλλὰ καὶ τὶς ψυχὰς ἐνεθάρρυνε στο νὰ καταφέρουν νὰ σταθοῦν ὀρθιες μέσα στὴ θύελλα ποὺ σαρώνει ἀκόμα καὶ γίγαντες. Δὲν ἔχει ἀκόμα ἐκτιμηθῆ ὅσο πρέπει ἡ θεολογικὴ ἐμβάθυνσι ποὺ κρύβει μέσα της ἡ σκέψι τοῦ μεγάλου αὐτοῦ μοναστοῦ. Οὔτε εἶναι χωρὶς σημασία τὸ γεγονὸς ὅτι μέσα στο ἴμορφο κλίμα τῆς ἀσκήσεως καὶ τῆς περισυλλογῆς, ποὺ μὲ τὴν ὑποβλητικὴ τους ἀτμόσφαιρα δημιουργοῦν τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἀνάπτυξι τῆς ὀρθῆς σκέψεως, βρῆκε ἡ Θεολογία τὸ πιὸ κατάλληλο περιβάλλον γιὰ νὰ ἀναπτυχθῆ καὶ νὰ μεγαλώσῃ, ὅπως θὰ δοῦμε σὲ ἐπόμενο κεφάλαιο. Πάσχισε μὲ τὴν Κλίμακά του ὁ Ἰωάννης νὰ φέρῃ σὲ ἐπαφὴ τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ Θεὸ καὶ στάθηκε ἀληθινὸς πνευματικὸς γιὰ πλῆθος πολὺ, ποὺ στο πρόσωπό του καὶ στίς ἐντολὰς του βρῆκε ὄχι τὸν στεῖρο ἀρετολόγο ποὺ μὲ τυπικὰ καὶ συμβουλὰς ἔξω ἀπὸ τόπο καὶ χρόνον προσπαθεῖ νὰ φέρῃ τὸν ἄνθρωπο στο δρόμο τῆς ἀγιωσύνης, ἀλλὰ τὸν ἐμπειρο γνώστη τῶν ψυχῶν ποὺ μὲ σωστὴ καθοδήγησι τοῦ ἔμαθε τὸ μεγάλο μυστικόν: πὼς δηλ. ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος σὲ τίποτε δὲν θ' ἀλλάξῃ, ἂν δὲν μεταβληθῆ προηγουμένως ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος μὲ τὰ μεγάλα μυστικά τῆς καρδιᾶς του. Ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ σκληρὴ λογικὴ ἔλυσαν ἄπειρα προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ δὲν γέμισαν ποτὲ τὴν ψυχὴ του. Γι' αὐτὸ σ' ὄλους τοὺς αἰῶνες οἱ ἄνθρωποι, ἀπολαμβάνοντας τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ των, δὲν ἔπαυαν νὰ ἀναζητοῦν καὶ νὰ διψοῦν ἀκριβῶς γιὰ τὴν ἱκανοποίησι τῶν ἱερωτέρων τους ἐφέσεων, αὐτῶν ποὺ ἔχουν ἄμεση σχέσι μὲ τὴν πνευματικὴ ἐξύψωσι, τὴ βίωσι τῆς ἀξίας τοῦ ἀγίου. Στο ἔργο τουτο ἡ συμβολὴ τοῦ Ἰωάννου τῆς Κλίμακος εἶναι ἀνυπέρβλητη. Μὲ τὸ μυστικισμό του καὶ τὴ βαθεῖα ἐνόρασι, μὲ τὴν πρακτικὴ θεώρησι τῆς ζωῆς καὶ τὴν αὔξησι σὲ ἀρετὴ καὶ τελειότητα συμβάλλει καὶ σήμερα ἀκόμη στο χόρτασμα τῆς ψυχικῆς πείνας μὲ ἓνα εἶδος πνευματικῆς ἐμπειρίας ποὺ εἶναι βαθύτερη καὶ σημαντικώτερη ἀπὸ κάθε ἄλλη μορφωτικὴ ἢ ἐπιστημονικὴ ἐμπειρία.

Παρά τὰ σφάλματά του ὁ Εὐάγριος ὁ Ποντικός δὲν παύει νὰ εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους θεωρητικούς τοῦ Μοναχισμοῦ. Εἶναι ὁ πρῶτος διανοούμενος ποὺ υἰοθέτησε τὸν βίον τῶν ἀναχωρητῶν. Τέλειος γνώστης τῆς φιλοσοφίας τῆς ἐποχῆς του, προσπάθησε νὰ ὀλοκληρώσῃ τὸν τρόπο τῆς ἀσκήσεως καὶ τῆς προσευχῆς τῶν ἀσκητῶν μὲ ἕνα μεταφυσικὸ καὶ ἀνθρωπολογικὸ σύστημα ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὸν Νεοπλατωνισμό. Ἰδιαίτερα ἀσχολήθηκε μὲ τὴν προσευχή. Καὶ ἔγινε ὁ πρῶτος μεγάλος κωδικοποιητὴς τῆς μοναστικῆς ἐπιστήμης ἐπάνω στὸ ζήτημα τοῦτο. Μᾶς δίδαξε πῶς ἡ προσευχὴ εἶναι ἡ συνομιλία τοῦ πνεύματος μὲ τὸν Θεόν. Καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ γίνεται μὲ ἐνεργητικότητα, μακριὰ ἀπὸ τὶς σκέψεις ποὺ ἄλλες ὥρες ἀπασχολοῦν τὸ νοῦ. «Διὰ νὰ προσευχηθῆς -λέει- προσπάθησε νὰ διατηρήσῃς τὸ πνεῦμα σου «ἄλαλον καὶ κωφόν». Μὴ προσεύχου διότι θέλεις, διότι ἡ θέλησίς σου δὲν συμπίπτει ἀναγκαιῶς μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Πορεύου ἄυλος πρὸς τὸ ἄυλον καὶ θὰ τὸ ἐννοήσῃς». Μὲ τέτοιες σκέψεις ἔδωσε στὶς γενεὲς τῶν μοναχῶν μιὰ μυστικὴ πνευματικότητα ποὺ ἀντανακλᾷ τὴν οὐσία τῆς μοναστικῆς κλίσεως. Καὶ τὴν οὐσία αὐτὴ τὴν συνώπιζε στὸ ἐξῆς ἀπόφθεγμα: «Μοναχὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔχει χωρισθῆ ἀπὸ ὄλους καὶ ἔχει ἐνωθῆ μὲ ὄλους». Ἔπεσε σὲ λάθη ὁ Εὐάγριος, γιατί παραπλανήθηκε ἀπὸ τὴν νεοπλατωνικὴ θεώρησι τῆς θείας ιδιότητος τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος καὶ θεώρησε τὴν ἄσκησι σὰν ἀποσάρκωσι τοῦ πνεύματος. Ὅμως παρὰ ταῦτα τὰ συγγράμματά του μὲ ψευδώνυμο διαδόθησαν καὶ ἔπαιζαν πολὺ σπουδαῖο ρόλο στὴν ὅλη ἐξέλιξι τοῦ Μοναχισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς.

Ὁ Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος εἶναι ἕνας ἐκ τῶν πρώτων θεωρητικῶν τῆς νοερᾶς προσευχῆς. Εἰς τὶς «Πνευματικὲς ὁμιλίαις» του φαίνεται καθαρὰ ἡ ἀνθρωπολογικὴ του θεώρησι. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Εὐάγριο, ποὺ σὰν πλατωνικὸς θεωροῦσε τὸ πνεῦμα φυλακισμένο μέσα στὸ σῶμα, ὁ Μακάριος θεωρεῖ τὸν ἄνθρωπο τέλειον ὄν ποὺ ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸν Θεόν. Γι' αὐτὸν ἡ μοναχικὴ ζωὴ εἶναι ἡ ρεαλιστικὴ ἔκφανσις τῆς χάριτος τοῦ Βαπτίσματος. Ὁλος ὁ ἄνθρωπος-σῶμα καὶ ψυχὴ-ἐπλάσθη κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ καλεῖται στὴ θεία δόξα. Ὁ Μυστικισμὸς του κάνει νὰ εἰσέλθῃ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ μέσα στὸν ὄρατὸ τοῦτο κόσμον γιὰ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴ δουλεία τοῦ σατανᾶ. Μὲ τέτοιες σκέψεις ὁ Μακάριος βοηθεῖ στὴ χριστοκεντρικὴ διαμόρφωσι τῆς φιλοσοφίας.

Ὁ Διάδοχος Φωτικῆς εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς πρῶτους μεγάλους ἐκλαϊκευτὰς τῆς πνευματικότητος τῆς ἐρήμου στὸ Βυζάντιον. Τὰ «Γνωστικὰ Κεφάλαια» ἀσχολοῦνται μὲ τὰ πνευματικὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἔφεραν ὄθησι στὴν μεταγενεστέρα ἀσκητι-

κή και μυστική θεολογία. Κατὰ τὸν Διάδοχο, τὸ πρόβλημα τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ μένει ἀνεξιχνίαστο, ἀφοῦ ὁ Θεὸς χωρούμενος μένει ἀχώρητος καὶ ὀρώμενος εἶναι ἀόρατος. «Ὅν γὰρ τρόπον χωρεῖται ὅπου θέλει Θεὸς ἐν τῷ μένειν ἀχώρητος, οὕτω καὶ ὀράται ἔνθα ἂν θέλη ἐν τῷ μένειν ἀόρατος». Ἡ συγκατάβασις τοῦ Θεοῦ ἐπιτρέπει τὴν κοινωνία αὐτοῦ μετὸν ἄνθρωπο. Πρὸς τοῦτο ὁμοῦς πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀναλάβῃ ἔντονο ἀγῶνα γιὰ τὴν διάσπασιν τῆς αἰσθήσεως καὶ τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴν ἀγάπῃ τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ καὶ τοῦ κόσμου ποὺ δημιουργεῖ τὰ ψυχικὰ πάθη. Εἶναι δύσκολος καὶ ὀδυνηρὸς ὁ ἀγῶνας αὐτός. Ἀλλὰ ἐξαγνίζει τοὺς ἀγωνιστάς. Τότε, ὅταν «καταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς», ὁ ἄνθρωπος ἀποκτᾷ τὴν δυνατότητα νὰ ἔλθῃ σὲ ἐπαφὴ μετὸν Θεό, νὰ γίνῃ ὅμοιος μετὰ αὐτὸν μερικῶς στὸν παρόντα κόσμον.

Ὁ ἀββᾶς Ἰσαὰκ ὁ Σύρος, μαζί μετὸν ὁμοεθνή του Ἐφραίμ, εἶναι μεγάλα τοῦ Μοναχισμοῦ ἀναστήματα. Πατέρες μεγάλης πνευματικῆς ἀκτινοβολίας κι' οἱ δύο, μετὶς ὁμιλίες τους ποὺ μιλοῦν κατ' εὐθειαν στίς ψυχὰς καὶ ἄριστοι ψυχολόγοι, γινώσκονται ὅλων τῶν πτυχῶν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, διαγράφουν μετὰ σαφήνεια δοκιμασμένους μεθόδους γιὰ τὴν ὀλοκληρωτικὴ ἀφιέρωσι.

Μεταγενέστερα ἐμφανίζεται ὁ Συμεὼν ὁ Νεὸς Θεολόγος. Ὑπέρμαχος τοῦ μοναστικοῦ ιδεώδους ἄφησε νὰ ξεχυθῇ τῆς ψυχῆς του ἡ πύρινη γιὰ τὸν Χριστὸ φλόγα σὲ στίχους καὶ γραμμὰς ποὺ θαυμάζονται γιὰ τὸ ἄφθαστο περιεχόμενό τους καὶ τὴν ἄσπογη τοῦ μέτρου δομῆ. Μετὰ τὴν περὶ φωτὸς διδασκαλία του ξεπέρασε τοὺς προγενεστέρους. Δίδαξε μετὰ σπάνια πειστικότητα πὼς εἶναι δυνατὴ ἡ ὀλοκληρωμένη πνευματικὴ ἐμπειρία ἤδη ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτο. Γιὰ τὴν διατύπωσιν τῆς θεωρίας του αὐτῆς ξεκίνησε ἀπὸ νεανικὸ προσωπικὸ του βίωμα ποὺ συντελέσθηκε μετὰ ὄραμα, «ἐλλαμψιν θείαν». Θεάνθρωπος δὲν ὑπῆρξε μόνο ὁ Κύριος. Θεάνθρωπος μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ κάθε ἄνθρωπος μετὰ τὴν προσωπικὴ του ἐπαφὴ μετὰ τὸν Θεό. Τὸν Ἠσυχασμὸ χρησιμοποίησε σὰν μέσον γιὰ τὴν κατάκτησιν αὐτοῦ τοῦ μεγάλου σκοποῦ. Τὸν ἐφήρμοσε καὶ τὸν ἐδίδαξε. Εἶναι πατέρας του. Τὸ φῶς εἶναι σύμβολο τοῦ Χριστοῦ, ὄχι σκοπός. Σκοπός εἶναι ἡ ἐπαφὴ τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὸν Θεό. Στὴ διδασκαλία τοῦ ἁγίου Συμεὼν κρύβεται ἡ λαχτάρια γιὰ τὸν Θεῖο ἔρωτα ποὺ συγκλονίζει τὴν ψυχὴ. Στόχος τῆς εἶναι ἡ μυστικὴ ἔνωσις μετὰ τὸν Νυμφίον Χριστὸ ποὺ χαρίζεται ὁ ἴδιος στοὺς δικούς Του «ἀπ' ἐντεῦθεν», δηλ. ἀπὸ τώρα, ἀπὸ τοῦτον ἐδῶ τὸν κόσμον. Ἡ θεοπτία δὲν εἶναι γιὰ τὸν Συμεὼν μιά ἄγνωστη χώρα, οὔτε ὑπόθεσις τοῦ μέλλοντος. Τὸν δρόμον τὸν ἄνοιξε ὁ Κύριος. Καὶ μόνον ὅσοι δὲν θέλουν νὰ τὸν βροῦν δὲν τὸν βρίσκουν. (Συνεχίζεται)

Ἀρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ

«Θείας κοινωνοὶ φύσεως».

Η ΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

Ε'. «Η ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΤΕΛΕΙΩΣΙΣ»¹

Ὁ καρπὸς τῆς προσευχῆς εἶναι ἡ θεία ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη ἀποτελεῖ τὴν ψυχὴν τοῦ προσευχομένου νοῦ. Εἶναι τὸ ἐπιστέγασμα ὅλων τῶν ἀρετῶν. Εἶναι θεϊκὴ ἀρετὴ. Εἶναι ἡ ἀποκτηθεῖσα χάρις στὸ ἐσωτερικὸν τῆς υπάρξεώς μας. Δὲν εἶναι μόνο μία κίνησις τῆς ψυχῆς. Εἶναι μία ἄκτιστος δωρεά, «ἐκκαυσις ἄπαιστος καὶ κόλλησις τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (Διάδοχος Φωτικῆς)². [Πύρωμα ἀκατάπαυστο τῆς καρδιάς, προσκόλλησις τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεὸν μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος]. Ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἐπιστρέφει πρὸς τὸν Θεόν. Διὰ τῆς ἀγάπης ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου καθαρίζεται ἀπὸ κάθε κηλίδα, βγαίνει ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του, ἀντικρύζει τὸ ἄρρητο κάλλος τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἡ ἀγάπη αὐτὴ ποὺ ὀνομάζεται ἀπὸ μερικοὺς μυστικοὺς θεία ἐρωτικὴ μαγία, ἀποτελεῖ τὴν βάσιν ὀλοκλήρου τοῦ χριστιανικοῦ μυστικοῦ κόσμου. Εἶναι τὸ ἐπιθαλάμιον ἄσμα τῶν ἀμώμων ψυχῶν ποὺ ἐνώνουνται ὀριστικὰ μὲ τὸν οὐράνιον Νυμφίον.

Ἡ ἀγάπη δὲν εἶναι ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμον. Ἄλλη εἶναι ἡ προέλευσις τῆς. Τὸ ὄνομά τῆς εἶναι τὸ ἴδιον τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ τὸν λόγο εἶναι ἄρρητος κατὰ τὸν ἅγιον Ἰωάννη τῆς Κλίμακος: «Ὁ περὶ ἀγάπης λόγος, ἀγγέλοις γνώριμος· κἀκεῖνοις κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐλλάμψεως»³. [Ὁ λόγος γύρω ἀπὸ τὴν ἀγάπην εἶναι μόνο στοὺς ἀγγέλους γνώριμος. Κι' ἐκεῖνοι, οἱ ἄγγελοι δὲν γνωρίζουν τὴν οὐσία τῆς ἀγάπης παρὰ μόνο τὴν ἐνέργειαν τῆς θεϊκῆς αὐτῆς ἀκτινοβολίας]. «Συγχωρηθεῖμεν παρὰ σοῦ, ἅγια ἀγάπη — λέγει ὁ ἅγ. Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος — καὶ διὰ σοῦ τῶν ἀγαθῶν τοῦ ἡμετέρου Δεσπότητος ἐν ἀπολαύσει γενοίμεθα, ὧν οὐδεὶς, εἰ μὴ διὰ σοῦ γεύσεται τῆς γλυκύτητος. Ὁ δὲ καταλαβὼν σε ἢ καταληφθεὶς ὑπὸ σοῦ, πάντως βέβαιος, ἐπειδὴ τέλος νόμου σὺ εἶ, ἢ

1. V. Lossky, ἔ. ἀ. σ. 251-256. Ἰ. Α. Θεοδώρου, ἔ. ἀ. σ. 165-169. Ἰ. Μουτσοῦλα, ἔ. ἀ. σ. 210-216

2. Παρὰ VI. Lossky, σελ. 251.

3. «Κλίμαξ», 30, P.G. 88, 1156 A.

ἐμὲ περικυκλοῦσα, ἢ ἐμὲ φλέγουσα καὶ ἐκ πόνου καρδιάς εἰς πόθον ἄπειρόν με Θεοῦ καὶ τῶν ἐμῶν ἀδελφῶν καὶ πατέρων ἀνάπτουσα. Σὺ γὰρ τῶν προφητῶν ἡ διδάσκαλος, τῶν ἀποστόλων ἡ σύνδρομος, τῶν μαρτύρων ἡ δύναμις, τῶν πατέρων καὶ διδασκάλων ἡ ἔμπνευσις, ἢ πάντων τῶν ἁγίων τελείωσις, καὶ ἢ ἐμὲ νῦν πρὸς τὴν παροῦσαν διακονίαν προχειρίσις»⁴. [Εἶθε νὰ συγχωρηθῶμε ἀπὸ σένα, καὶ διὰ σοῦ νὰ ἀπολαύσωμε τὰ ἀγαθὰ τοῦ Δεσπότητος μας, ἁγία ἀγάπη. Τὴ γλυκύτητα αὐτῶν τῶν ἀγαθῶν μόνον διὰ σοῦ θὰ τὴν γευθῆ ὁ ἄνθρωπος. Ἐκεῖνος δὲ πού σέ κατέλαβε ἢ ἐκεῖνος πού κατελήφθη ἀπὸ σένα, εἶναι πλέον βέβαιος γιὰ τὴν λύτρωσί του. Ἐπειδὴ σὺ εἶσαι τὸ τέλος τοῦ νόμου, πού μὲ περικυκλώνεις, πού μὲ φλέγεις καὶ ἢ ὅποια μοῦ ἀνάπτεις ἀπὸ πόνο καρδιάς ἄπειρο πόθο γιὰ τὸν Θεόν καὶ γιὰ τοὺς ἀδελφούς καὶ πατέρας. Διότι σὺ εἶσαι ἢ διδάσκαλος τῶν προφητῶν, ἢ συνοδοιπὸρος τῶν ἀποστόλων, ἢ δύναμις τῶν μαρτύρων, ἢ ἔμπνευσις τῶν πατέρων καὶ διδασκάλων, ἢ τελείωσις ὅλων τῶν ἁγίων καὶ ἐκείνη πού μὲ προχειρίζει στὴν τωρινή μου διακονία].

I. Η ΑΓΑΠΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

Ἅλα ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν θεία ἀγάπη καὶ ὅλα ἐπιστρέφουν σ' αὐτήν. Ἀπὸ τὴν ἄπειρο οὐσία τοῦ Θεοῦ ἀναβλύζουν πλούσια νάματα τῆς θείας ἀγάπης καὶ ἀγαθότητος. Ἡ ἀγάπη αὐτὴ ἢ ὅποια προὔπαρχει στὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ καὶ στὶς ὑποστάσεις της, φέρεται πρὸς τὰ ἔξω, δημιουργεῖ τὸν κόσμον μὲ τὰ δημιουργήματα, τὰ ὅποια στερεώνει καὶ τελειοποιεῖ. Αὐτὴ ἢ ἴδια γυρίζει ξανά πρὸς τὸν Θεόν πού εἶναι ὁ ἄπειρος ὠκεανὸς τῆς ἀγάπης. Ἐκεῖ περικλείονται ὅλα τὰ ζωντανὰ νερά της.

Ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη ἀνώτερο δημιούργημα ἀπὸ τὴ θεία ἀγάπη. Φέρνει μέσα στὴν ὑπαρξί του τὴν σφραγίδα τῆς εἰκόνας καὶ ὁμοιώσεως. Ἀπὸ τὴν ἴδια θεία ἀγαθότητα καὶ ἀγάπη κινούμενος ὁ Θεὸς ἐγένε ἄνθρωπος, πέθανε πάνω στὸ ξύλο, κατέλυσε τὴν ἁμαρτία καὶ τὸν Διάβολο καὶ μὲ τὴν ἐνδοξό του ἀνάστασι χάρισε τὴν δοξασμένη ἀναμόρφωσι καὶ θεία λαμπρότητα στὴν ἀνθρώπινη φύσι. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Κυρίου στερεώνεται καὶ ἐμψυχώνεται ἀπὸ τὴν ἀγάπη. Λέγει ὁ ἅγ. Ἰσαὰκ ὁ Σύρος: «Ὅχι ὅτι οὐκ ἠδύνατο ἐν ἄλλῳ τρόπῳ λυτρώσασθαι ἡμᾶς, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἑαυτοῦ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἐν τούτῳ εὐρέθη διδάσκων ἡμᾶς. Καὶ ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ μονογενοῦς ἑαυτοῦ υἱοῦ προσήγγισεν

4. Κατήχησις Α'.

ἡμᾶς πρὸς ἑαυτόν. Καὶ εἰ εἶχε τιμιώτερον αὐτοῦ, ἔδωκεν ἂν ἡμῖν, ὅπως ἐν αὐτῷ εὐρεθῆι αὐτὸ τὸ γένος ἡμῶν. Καὶ διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ τὴν πολλήν, οὐκ εὐδόκησε τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν βιάσασθαι, κἂν δυνατὸς ᾗ ποιῆσαι, ἀλλὰ τῇ ἀγάπῃ τοῦ φρονήματος ἡμῶν πλησιάσαι αὐτῷ. Καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὑπήκουσε τῷ πατρὶ αὐτοῦ, διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ τὴν πρὸς ἡμᾶς, τοῦ δέξασθαι καθ' ἑαυτοῦ τὴν ὕβριν καὶ τὴν λύπην ἐν χαρᾷ, καθὼς λέγει ἡ Γραφή· (Ἐβρ. ιβ' 2) ἀντὶ τῆς χαρᾶς ἧς εἶχεν, ὑπέμεινε σταυρόν, αἰσχύνῃς καταφρονήσας. Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Κύριος ἐν τῇ νυκτὶ ἣ παρεδίδοτο· (Μαθ. κατ' 26) «τοῦτο τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ τοῦ κόσμου διδόμενον εἰς ζωὴν, καὶ τοῦτο τὸ αἷμά μου τὸ ὑπὲρ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν». Καὶ ὑπὲρ ἡμῶν φησὶν πάλιν· «ἐγὼ ἀγιάζω ἑμαυτόν»⁵. [Ὅχι ὅτι δὲν μποροῦσε μὲ ἄλλο τρόπο νὰ μᾶς λυτρώσῃ ἀλλὰ τὴν δικήν του ἀγάπην ποὺ ὑπερβαίνει τὸ κάθε τι μ' αὐτὸ εὐρέθηκε νὰ μᾶς διδάσκῃ. Καὶ μὲ τὸν θάνατον τοῦ μονογενοῦς του Υἱοῦ μᾶς προσήγγισε πρὸς τὸν ἑαυτόν του. Καὶ ἂν εἶχε κάτι τιμιώτερο ἀπ' αὐτό, θὰ μᾶς τὸ ἔδιδε γιὰ νὰ βρεθῆ μέσα σ' αὐτόν τὸ γένος μας. Καὶ γιὰ τὴν πολλήν του ἀγάπην δὲν θέλησε νὰ παραβιάσῃ τὴν ἐλευθερίαν μας, παρ' ὅλο ποὺ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ τὸ κάμῃ, ἀλλὰ νὰ πλησιάσουμε σ' αὐτόν μὲ τὴν ἀγάπην τοῦ φρονήματός μας. Κι' αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ὑπήκουσε στὸν Πατέρα του, ἕνεκα τῆς ἀγάπης του πρὸς ἐμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, μέχρι τοῦ σημείου νὰ δεχθῆ μὲ πνεῦμα χαρᾶς, τὴν ὕβριν καὶ τὴν λύπην, ὅπως λέγει καὶ ἡ ἀγ. Γραφή· ἀντὶ τῆς χαρᾶς ἧς εἶχεν, ὑπέμεινε σταυρόν, αἰσχύνῃς καταφρονήσας. Γι' αὐτὸ εἶπεν ὁ Κύριος κατὰ τὴν νύκτα ποὺ παρεδίδοτο· τοῦτο τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ τοῦ κόσμου διδόμενον εἰς ζωὴν, καὶ τοῦτο τὸ αἷμά μου τὸ ὑπὲρ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν. Καὶ γιὰ σᾶς λέγει πάλιν ἐγὼ ἀγιάζω ἑμαυτόν].

Ἡ ζωὴ τῆς θεότητος εἶναι ζωὴ ἀγάπης, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ὁ Πατέρας, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, εἶναι ἡ ἀγάπη. Αὐτὴ ἡ θεία ἀγάπη ποὺ εἶναι ἡ κοινὴ φύσις τῆς Τριαδικῆς θεότητος, προσφέρεται σὲ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους. «Καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν»⁶. Τὸ πλήρωμα αὐτὸ τῆς θείας ἀγάπης μᾶς τὸ δίδει ὡς χάρισμα τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ὁ Δοτὴρ τῆς ἀγάπης εἶναι τὸ θεῖο Πνεῦμα. Αὐτὸ εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ἀγάπης μέσα στὴν ὑπερξί μας. Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα μᾶς καθιστᾷ μετόχους αὐτῆς τῆς ὑπερτάτης τελειότητος τῆς κοινῆς φύσεως τῆς ἁγίας Τριάδος. Ἡ ἀγάπη.

5. Ἄπαντα, Λόγος ΠΑ', σελ. 307-308.

6. Ἰωάν. α' 16.

εἶναι ἡ ζωὴ τῆς ἄνω φύσεως («*Ἡ τε γὰρ ζωὴ τῆς ἄνω φύσεως ἀγάπη ἐστίν*»)⁷, κατὰ τὸν ἄγ. Γρηγόριον Νύσσην. Γιὰ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους εἶναι μία ἄκτιστος δωρεά. Εἶναι μία θεία ἐνέργεια ποὺ μᾶς θεοποιεῖ. Μὲ τὴν θεία αὐτὴ δωρεὰ τῆς ἀγάπης γινόμεθα συμμέτοχοι τῆς φύσεως τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἐὐαγγελιστῆς Ἰωάννης τὸ σημειώνει καθαρά: («*ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν*»)⁸. Στὴν μυστικὴ σφαῖρα τοῦ πνεύματος ὁ ἥλιος τῆς ἀγάπης πάντα ἀκτινοβολεῖ, θερμαίνει καὶ μεταμορφώνει. Μὲ τὴν θεία ἀγάπη δημιουργεῖται στὴν ψυχὴ συγκέντρωσις καὶ ἔνωσις ὅλων τῆς τῶν δυνάμεων. Ἡ ψυχὴ ἔτσι γυρίζει ξανά στὸ θεϊκὸ ἀρχαῖο τῆς κάλλος, ἀποτυπώνει τὸν θεϊκὸ χαρακτήρα μέσα της καὶ καταξιώνεται, μὲ τὴν θεία χάρι, νὰ γίνῃ ἰσότημος μὲ τὸν Θεόν. Ἡ ἀγάπη λυτρώνει τὴν ψυχὴ ἀπὸ τῆ φθορά, τὴν περιπλέκει μὲ τὸν Θεὸν μὲ ἕναν ἐρωτικὸ ἐναγκαλισμὸ κι' ἔτσι δημιουργεῖ κατὰ τρόπο μυστικὸ τὴν ἄχραντο καὶ θεία συμβίωσι.

Ὁ θεϊκὸς ἔρωσ, λέγει ὁ ἄγ. Διονύσιος ὁ Ἄρεοπαγίτης, δὲν ἀφίνει τοὺς ἐραστάς νὰ ἀνήκουν στὸν ἑαυτό τους, ἀλλὰ σ' ἐκείνους ποὺ ἀγαποῦν. Ἔτσι βλέπομε τὸν Θεὸν ποὺ εἶναι ἀπὸ τὴ φύσι του τελείως ἀδέσμευτος ἀπὸ ὅλα, ἀπὸ ὑπερβολικὴ ἐρωτικὴ ἀγαθότητα, κατὰ κάποιον τρόπο νὰ βγαίη ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, νὰ δημιουργῇ τὰ ὄντα καὶ ἀπὸ τέλειο καὶ ἀγαθὸ ἔρωτα νὰ τὰ περιβάλλῃ μὲ τὴν θεϊκὴ του πρόνοια. («*Ἔστι δὲ καὶ ἐκστατικὸς ὁ θεῖος ἔρωσ, οὐκ ἔων ἑαυτῶν εἶναι τοὺς ἐραστάς, ἀλλὰ τῶν ἐρωμένων... Τολμητέον δὲ καὶ τοῦτο ὑπὲρ ἀληθείας εἰπεῖν, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ πάντων αἴτιος, τῷ καλῷ καὶ ἀγαθῷ τῶν πάντων ἐρωτι δι' ὑπερβολὴν τῆς ἐρωτικῆς ἀγαθότητος, ἕξω ἑαυτοῦ γίνεται, ταῖς εἰς τὰ ὄντα πάντα προνοίαις, καὶ οἷον ἀγαθότητι καὶ ἀγαπήσει καὶ ἔρωτι θέλγεται*»)⁹. Ὁ ἄγ. Μάξιμος ὁ Ὁμολογητῆς λέγει ὅτι ἡ ἀγάπη ὑπῆρξε ἡ αἰτία τῆς θείας ἐνσαρκώσεως τοῦ Λόγου, τῆς ὁποίας ὁ σκοπὸς εἶναι ἡ ἀνάπλασις καὶ ἡ θέωσις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἱεροκῆρυξ τοῦ Ναυτικοῦ

7. Περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως, P.G. 46, 96C.

8. Α' Ἰωάν. 8' 7.

9. P.G. 3, 712AB.

Ἑνοριακά

**ΤΑ ΕΝΟΡΙΑΚΑ — ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ
ΤΟΥ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ**

12. Αἱ συνέπειαι τῆς προσκλήσεως αὐτῆς.

Τ' ἀνωτέρω ἀποδεικνύουν, ὅτι ἐκάστη ἐνορία δὲν δύναται νὰ παραχωρήσῃ τὰ πρὸς τὴν νεότητα καθήκοντά της εἰς ἄλλον τινά. Πρέπει ἡ ἐνορία νὰ δεχθῇ εἰς τὸ σῶμα της τοὺς νέους ὡς ἐνεργὰ καὶ πολύτιμα μέλη της. Τοῦτο ὅμως θὰ ἐπιφέρῃ εἰς τὴν ἐνορίαν ἀναστάσεων. Θὰ δημιουργήσῃ διὰ τὴν ἐνορίαν προβλήματα. Πρέπει ὅμως ἡ ἐνορία νὰ δεχθῇ τὰ προβλήματα αὐτά, ἔστω καὶ ἐὰν εἶναι ἡναγ-
κασμένη νὰ μεταβάλῃ τὸ πρόγραμμα τῆς ἐργασίας της, νὰ προβῇ εἰς μίαν διαφορετικὴν ἀξιολόγησιν τῶν στόχων της. Πρέπει νὰ τὸ πράξῃ, βεβαίως μὲ συνέσιν καὶ φόβον Θεοῦ, πάντως πρέπει νὰ τὸ πράξῃ.

Καὶ ἐὰν μὲν τὰ προβλήματα εἶναι γνωστὰ καὶ παρουσιάζονται κατὰ ἓνα γνωστὸν τρόπον καὶ ὑπὸ γνωστὰς συνθήκας καὶ προϋποθέσεις, τότε ἡ συνέσις ἀπαιτεῖ νὰ βαδίσωμεν τὴν πεπατημένην ὁδόν. Ἐὰν ὅμως τὰ ἴδια προβλήματα ἐκδηλοῦνται κατὰ τελείως διαφορετικὸν τρόπον, ὑπὸ νέας συνθήκας καὶ ἀγνώστους μέχρι τῆς στιγμῆς προϋποθέσεις, ἢ ἐὰν πρόκειται περὶ προβλημάτων, τὰ ὁποῖα μέχρι χθὲς ἦσαν τελείως ἀγνωστα, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὰ ἀγνοήσωμεν. Πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν τὴν λύσιν των. "Ὅχι μίαν λύσιν ἀνώδυνον δι' ἡμᾶς, τὴν ὁποίαν οἱ νέοι μας θὰ ἀγνοήσουν ἢ θὰ περιφρονήσουν. "Ὅχι δηλαδὴ τὴν ἄρνησιν. Πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν τὴν θέσιν. Μίαν λύσιν ὀχι στατικὴν, ἀλλὰ δυναμικὴν, ὅπως δυναμικὸν εἶναι καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Πεντηκοστῆς, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὀφείλομεν νὰ ἀναζητῶμεν τὰς λύσεις τῶν προβλημάτων μας. "Ἄν εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ δεχθῶμεν τὴν ἀναστάτως αὐτὴν, τὰ νέα προβλήματα, τὰ ὁποῖα θὰ δημιουργήσῃ ἡ παρουσία τῆς νεότητος εἰς τὴν ἐνορίαν μας, ἐὰν ἀναζητήσωμεν τὰς λύσεις αὐτάς, τότε ἡ πρόσκλησις πού ἀπευθύνομεν σήμερον εἰς τοὺς νέους τῆς ἐνορίας μας θὰ εἶναι εἰλικρινὴς καὶ θὰ ἔχῃ συνέπειαν. Μόνον τότε δυνάμεθα νὰ ἀπαιτήσωμεν ἀπὸ τοὺς νέους μας νὰ ἔλθουν, διὰ νὰ καταλάβουν τὰς θέσεις των εἰς τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας.

13. Πρὸς ἀναζήτησιν τῶν δυνατοτήτων τῆς ἐνορίας.

Μερικοὶ ἀδελφοὶ ἔθεσαν ἤδη τὸ ἐρώτημα: Μὰ ἦτο ἀνάγκη ἡ ἀναστάσις αὐτὴ νὰ γίνῃ τώρα; Δὲν περιμένεις λίγο ἀκόμη; Δὲν γνωρίζεις ὅτι ἡ ἐνορία μας δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ φέρῃ εἰς πέρας μόνη τῆς τὸ ἔργον αὐτὸ τώρα; Μήπως θὰ ἔπρεπε προηγουμένως νὰ δημιουργηθοῦν ὅλοι ἐκεῖναι αἱ ἀπαραίτητοι προϋποθέσεις; Νὰ ἐξευρεθοῦν τὰ κατάλληλα στελέχη, νὰ κτισθοῦν αἱ κατάλληλοι αἰθουσαι καὶ κατοπίν νὰ ἀρχίσῃ ἕνα τοιοῦτο ἔργον;

Ἄλλὰ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοὶ φοβοῦμαι ὅτι δὲν ἔχουν πλήρως ἀντιληφθῆ τὴν πραγματικὴν διάστασιν τῆς ἐνορίας. Διότι, καθὼς ἀνεφέρθη καὶ ἀνωτέρω, ἐνορία εἶναι ὁλόκληρον τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας μας. Στελέχη τῆς ἐνορίας ἀποτελοῦν ὅλοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔλαβον «χάρισμα ἐκ Θεοῦ» (Α' Κορ. 7,7) («πρὸς οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας» αὐτῆς (Α' Κορινθ. 14,12)). Ἐὰν ἕκαστον μέλος τῆς ἐνορίας μας συνειδητοποιήσῃ τὰς πρὸς τὸ σῶμα τῆς ἐνορίας ὑποχρεώσεις του, ὥστε νὰ συμβάλλῃ «κατ' ἐνέργειαν ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ ἑαυτοῦ μέρους εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος πρὸς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ» (Ἐφ. 4,16), τότε εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ ἐνορία μας θὰ δυνηθῆ νὰ ἐπιτελέσῃ καλλίτερον τὴν γενικωτέραν ἀποστολὴν τῆς καὶ ν' ἀντιμετωπίσῃ ἀποτελεσματικώτερον τὰς πρὸς τὴν νεότητα ὑποχρεώσεις τῆς (ἴδε καί: Σύνταξις Ἐκκλησίας 1968/1969, σελ. 7).

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐκινήθη ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν. Κατεβλήθη προσπάθεια κινητοποιήσεως ὅλων τῶν παραγόντων τῆς περιφέρειας καὶ χρησιμοποίησεως ὅλων τῶν δυνατοτήτων τῆς Ἐνορίας. Αἱ ἐνέργειαι αὐταὶ πρὸς δραστηριοποίησιν ὅλων τῶν μελῶν τοῦ σώματος τῆς Ἐνορίας δὲν ἔχουν μόνον σημασίαν διὰ τὴν συγκεκριμένην αὐτὴν Ἐνορίαν, ἀλλὰ παρουσιάζουν καὶ γενικώτερον ἐνδιαφέρον. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐπιθυμῶ νὰ τὰς παραθέσω ἐνταῦθα.

(Συνεχίζεται)

Πρωτοπρ. Δρ. Α. ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
Ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

5

Σε κάθε χώρα οἱ παράγοντες διαμορφώσεως τῆς Κοινῆς Γνώμης εἶναι ὅπωςδήποτε διαφορετικοί. Ποικίλλουν ἀπὸ κράτος σὲ κράτος ἀνάλογα μὲ τὶς συνθῆκες ποῦ ἐπικρατοῦν.

Τὰ προβλήματα τῶν Χίππς λ.χ. στὴν Ἀγγλία ἢ τὸ Φυλετικὸ τῆς Ἀμερικῆς εἶναι ἀπὸ κεῖνα ποῦ δὲν ἀπασχολοῦν τὴν Ἑλλάδα.

Ἀντίθετα ὑπάρχει μία εὐαισθησία στὰ θρησκευτικὰ ζητήματα στὴ Χώρα μας, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν στὴ Γερμανία ἢ στὴν Ἀμερικὴ ἀπήχηση.

Αὐτὸ εἶναι βασικὸς λόγος ποῦ πρέπει νὰ φωτίζη τὴν ὀποιαδήποτε ἡγεσία, ὥστε ἀνάλογα νὰ βοηθήη στὴ διαμόρφωση τῆς Κοινῆς Γνώμης καὶ κατάλληλα νὰ κατευθύνη τὰ Μέσα πληροφορήσεως πρὸς αὐτὸ τὸ σκοπὸ.

Γράφει ἓνας σύγχρονος Ἑλληνας δημοσιολόγος:

«Ἡ πλήρης γνώσις τῆς πραγματικότητος ἀποτελεῖ στοιχεῖον βασικῆς σημασίας διὰ τὴν ὀρθὴν καὶ κατὰ τρόπον ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὸ ἀληθὲς συμφέρον τοῦ συνόλου διαμόρφωσιν τῆς κοινῆς γνώμης. Καὶ ἀποτρέπει, εἰς ὅσῃν ἔκτασιν εἶναι τοῦτο δυνατόν, τὴν ἐπικράτησιν τῆς δημαγωγίας εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ πολιτικοῦ βίου».

6

Ἄλλὰ, ὅπως εἶναι ἀνάγκη μὲ τὰ διάφορα Μέσα ἐπικοινωνίας καὶ μὲ ἀδιάκοπη προετοιμασία καὶ στρατηγικὴ νὰ ἐνημερώνεται καὶ νὰ διαμορφώνεται ἡ Κοινὴ Γνώμη, προκειμένου νὰ συμβάλη θετικὰ στὴ διαμόρφωση τοῦ πολιτικοῦ, τοῦ κοινωνικοῦ καὶ τοῦ οικονομικοῦ βίου, ἔτσι ἀκριβῶς εἶναι ἀνάγκη νὰ συμβῆ καὶ μὲ τὴν Κοινὴ Γνώμη στὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐνα ἀπὸ τὰ κύρια ἔργα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι νὰ κερδίξη συνεχῶς τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ κοινοῦ, ποῦ μπορεῖ, πολλὰς φορές, νὰ μὴν εἶναι κοινὸ ποῦ πιστεύει καὶ ἀκολουθεῖ τὶς ἀρχές της καὶ τὰ δόγματά της.

Μέσα σ' ἓνα συνεχῶς μεταβαλλόμενο κόσμον, ὅπου ἡ Βαβὲλ τῶν αἰσθημάτων, τῶν προκλήσεων, τῆς πνευματικῆς συγχύσεως καὶ τῆς ἠθικῆς νοθείας διασποῦν τὴν συνείδηση καὶ ὅπου οἱ ἄνθρωποι μετατρέπονται σὲ μᾶζα, ἀφοῦ χάσουν τὸ αἶσθημα τῆς ἀτομικῆς εὐθύνης, ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ χειρίζεται τὰ θέματα ἐπαφῆς μὲ τὸ λαὸ, μὲ μία νέα εὐθύνη καὶ μία νέα τακτικὴ, γιὰ νὰ κερδίση τὴ γνώμη του καὶ ὕστερα τὴν καρδιά του.

Σκοπεύοντας τὴν κάθε μία ψυχὴ χωριστὰ μὲ τὴν κατήχηση, τὴ θεία Λειτουργία καὶ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, πρέπει παράλληλα νὰ ἐμπνεύσουμε σὰν σύνολο καὶ σὰν θεῖος ὄργανισμὸς τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ τὸ αἶσθημα τῆς συναισθηματικῆς ἀσφαλείας καὶ στὸ λαό, σὰν μᾶζα, σὰν ὄχλο, σὰν κοινὸ ἢ Κοινὴ Γνώμη.

Εἶναι γνωστὸ, ὅτι πολλές φορές διαμορφώθηκε σφαλερῆ καὶ δυσάρεστη Κοινὴ Γνώμη, πάνω σὲ ζωτικὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα γιατί δὲν εἶχε προηγηθῆ μία ὑπεύθυνη ἐνημέρωση. Γιατὶ δὲν εἶχαν δοθῆ πρόθυμα οἱ σωστὲς θέσεις καὶ τὰ στοιχεῖα, ὥστε νὰ ἐκτιμηθοῦν ἀπὸ τὸ λαό καὶ νὰ ἀντικρουστοῦν οἱ δημαγωγοὶ καὶ οἱ καταλυταί.

7

Ὁ χριστιανισμὸς, σὰν σύνολο, μέσα στὴν ἱστορία καὶ στὸν καθόλου πολιτισμὸ ἔχει κερδίσει ἀσφαλῶς τὴ φήμη καὶ τὴν ἀναγνώριση τῆς ἀληθινῆς καὶ αἰώνιας ἀξίας. Συχνὰ ὅμως παρεξηγεῖται. Πολλές φορές ἐμφανίζεται διαφορετικὸς ἀπὸ τὸ καθαρὸ μῆνυμά του, ἔτσι ὅπως δόθηκε ὠλοκληρωμένο στὴν ἐπὶ τοῦ Ὄρους ὁμιλία. Καὶ οἱ ἴδιοι οἱ πιστοὶ δέχως νὰ ἀπομακρύνωνται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τους, συμφωνοῦν συχνὰ μὲ τοὺς ἀδιάφορους, τοὺς πολέμιους, τοὺς ἀντίθετους καὶ τοὺς ἀλλόθρησκους, ὅταν ἡ Ἐκκλησία στὴ συμπεριφορὰ τῆς ἀφήνη κενά. Ὅταν ἀγνοῖ τις δημόσιες σχέσεις καὶ δὲν ἐργάζεται συστηματικὰ γιὰ τὸ σχηματισμὸ τῆς Κοινῆς Γνώμης.

Ἀντίθετα. Ἄνθρωποι ἀδιάφοροι καὶ κάποτε πολέμιοι ἔδωσαν τὴν ἐμπιστοσύνη τους στὴν Ἐκκλησία καὶ ἐτάχθησαν μὲ τὴν ἀποψή τῆς καὶ τις θέσεις τῆς, ὅταν ἐκείνη πρόσεξε, δίδαξε, ὑποστήριξε καὶ ἐμφάνισε τὰ γεγονότα.

Πολλοὶ ἦταν ἐκεῖνοι, ὄχι μόνο πιστοὶ τῆς, ποὺ χειροκρότησαν τὴν συνάντηση τοῦ Πατριάρχου μὲ τὸν Πάπα.

Ἐξάλλου κατακτήθηκε ὀλοκληρωτικὰ σχεδὸν ἡ Κοινὴ Γνώμη, ὅταν ἡ Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἔλαβε ἐνεργὸ μέρος στὸν Κυπριακὸ ἀγῶνα καὶ ὅταν, ἀκόμα παλαιότερα, ἔλαβε σαφεῖς θέσεις γιὰ τὸ παιδομάζωμα καὶ πρόσφερε δέματα καὶ ἄλλη ὑλικὴ βοήθεια στοὺς ἐπαναπατριζόμενους κι ἀργότερα στοὺς σεισμοπλήκτους.

Αὐτὸ μᾶς πληροφορεῖ ὅτι μπορεῖ καὶ ἡ Ἐκκλησία νὰ διαμορφώνη καὶ νὰ κατευθύνῃ τὴν Κοινὴ Γνώμη καὶ νὰ ἐπικοινωνῇ μ' ἓναν κόσμον, ποὺ ἐνῶ δὲν εἶναι δικὸς τῆς, ὥστόσο βοθηεῖται σὲ μία προσέγγιση καὶ σὲ μία κατανόηση, βασικὴ γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας μέσα στὶς κοινωνίες.

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Σ. ΦΕΡΟΥΣΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

194. Ἦκουσα κατὰ τὰς ἀκολουθίας τοῦ ὁρθρου τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος νὰ διορθώνεται τὸ «Πληρώσωμεν τὴν ἑωθινὴν δέησιν ἡμῶν τῷ Κυρίῳ» εἰς «Πληρώσωμεν τὴν ἑσπερινὴν δέησιν...» καὶ «Τὴν ἡμέραν πᾶσαν, τελείαν...» εἰς «Τὴν ἑσπέραν πᾶσαν». Ὁμοίως καὶ κατὰ τὰς ἀκολουθίας τοῦ ἑσπερινοῦ (Προηγιασμένης) τὸ «Πληρώσωμεν τὴν ἑσπερινὴν...» νὰ διορθώνεται εἰς «Πληρώσωμεν τὴν ἑωθινὴν...» καὶ τὸ «Τὴν ἑσπέραν πᾶσαν...» εἰς «Τὴν ἡμέραν πᾶσαν...». Εἶναι ὀρθὸν νὰ γίνωνται αἱ διορθώσεις αὐταί; (Ἑρώτησις Πανοσ. Π.Μ.).

Ἡ διόρθωσις αὐτὴ γίνεται ἀπὸ μερικοὺς κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἑσπερινοῦ τῶν ἡμερῶν τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, πού τελοῦνται, ὡς γνωστὸ, τὸ πρῶτ' καὶ κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὁρθρου τῶν ἡμερῶν αὐτῶν, πού τελοῦνται τὸ ἑσπέρας. Τὸ ἴδιο κάμνουν καὶ κατὰ τὴν Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ κατὰ τοὺς ἑσπερινοὺς καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων, πού πάλι τελοῦνται τὸ πρῶτ'.

Ὁ λόγος πού ἐπικαλοῦνται γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴν διόρθωσιν εἶναι ἐκ πρώτης ὄψεως σοβαροί. Πῶς δηλαδὴ μπορούμε λογικῶς νὰ ὁμιλοῦμε γιὰ «ἑσπερινὴν» δέησιν καὶ νὰ ζητοῦμε ἀπὸ τὸ Θεὸ νὰ περάσωμε «τὴν ἑσπέραν πᾶσαν, τελείαν, ἀγίαν» κλπ., ἐνῶ εἶναι ἀκόμη πρῶτ' καὶ πῶς μπορούμε ἀντιστρόφως τὸ ἑσπέρας νὰ ὁμιλοῦμε γιὰ «ἡμέραν» καὶ γιὰ «ἑωθινὴν» δέησιν; Θὰ ἦταν ἐκτὸς τῆς φυσικῆς πραγματικότητος ἐκεῖνος, πού θὰ ἔθετε σὲ ἀμφισβήτησιν τὴν λογικότητα τοῦ ἀνωτέρω ἐπιχειρήματος.

Θὰ μοῦ ἐπιτραπῆ ὅμως νὰ χαρακτηρίσω τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν ὡς τὴν τακτικὴν τῆς στρουθοκαμήλου ἢ σὰν τὴν προσπάθειαν νὰ κρυβῆ κανεὶς, κατὰ τὴν παροιμίαν, πίσω ἀπὸ τὸ δάκτυλό του. Ἐνῶ δηλαδὴ στὴν πραγματικότητα ὑπάρχει ἓνα σοβαρὸ πρόβλημα, ἢ ἀντιμετώπισίς του γίνεται κατὰ ἓνα ἐντελῶς ἀνεπαρκῆ καί, ὡς τὸ ὁμολογήσωμε, ἀστεῖο τρόπο. Τὸ πρόβλημα στὴν περίπτωσίν μας εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ φανερό. Οἱ ἐκκλησιαστικὲς ἀκολουθίαι συνδέονται ἀναποσπᾶστως πρὸς ὠρισμένους σταθμοὺς προσευχῆς, πού ἀντιστοιχοῦν σὲ ὠρισμένους ὥρες τῆς ἡμέρας ἢ τῆς νυκτός. Ὁ σκο-

πὸς τῶν Πατέρων ποὺ καθιέρωσαν τὶς ἀκολουθίες αὐτὲς ἦταν ἀκριβῶς ὁ καθαγιασμὸς τῶν καιρῶν αὐτῶν. Κάθε μία ἀκολουθία ἔχει τέτοιο περιεχόμενον, ὥστε νὰ ἀποτελῇ τὴν προσευχὴ τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ γίνεται τὸ πρωτὶ, ἢ τὸ μεσημέρι, ἢ τὸ βράδυ, ἢ τὰ μεσάνυκτα κ.ο.κ. Ἔξω ἀπὸ τὸ φυσικὸ αὐτὸ πλαίσιο οἱ ἀκολουθίες τῶν καιρῶν αὐτῶν παύουν νὰ ἔχουν νόημα. Αὐτὸ εἶναι πιὸ φανερὸ στὴν ἀτομικὴ μας προσευχὴ. Θὰ ἦταν δηλαδὴ ἀδιανόητο νὰ σηκωθοῦμε τὸ πρωτὶ καὶ ἀντὶ νὰ εὐχαριστήσωμε τὸν Θεὸ γιὰ τὴν νέα ἡμέρα καὶ νὰ τὸν παρακαλέσωμε νὰ εὐλογήσῃ τὰ ἔργα μας καὶ νὰ δεηθοῦμε νὰ περάσωμε ἀναμαρτήτως κατὰ τὸ θέλημά του τὴν περίοδο τῆς ἐργασίας ποὺ ἔχομε μπροστά μας, νὰ τὸν παρακλιούσαμε νὰ μᾶς δώσῃ ὕπνο εἰρηνικὸ, ἀφάνταστο καὶ ἀσκανδάμιστο κατὰ τὴν νύκτα. Ἔτσι ξεμίνησε ἡ διαμόρφωσις τῶν ἀκολουθιῶν τοῦ νυκθήμερου, ὅταν ἡ ἀτομικὴ προσευχὴ στοὺς διαφόρους σταθμοὺς τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς πῆρε λειτουργικὴ μορφή καὶ ἔγινε δημοσία προσευχὴ τῆς χριστιανικῆς κοινότητος. Ἡ ἀκολουθία τοῦ μεσονυκτικοῦ ἔγινε γιὰ νὰ τελῆται τὰ μεσάνυκτα, ὁ ὄρθρος τὸ πρωτὶ, ἡ Α΄ ὥρα περίπου στὶς 7 π.μ., ἡ Γ΄ τὴν ὥρα τῆς καθόδου τοῦ ἁγίου Πνεύματος δηλαδὴ στὶς 9 π.μ., ἡ ΣΤ΄ τὸ μεσημέρι στὴν ὥρα τῆς σταυρώσεως, ἡ Θ΄ στὶς 3 μ.μ. στὴν ὥρα τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου, ὁ ἔσπερινὸς τὸ ἔσπερας καὶ τὸ ἀπόδειπνο πρὸ τῆς κατακλίσεως. Ὅλο ὅμως τὸ σύστημα τῶν ἀκολουθιῶν αὐτῶν εἶναι μοναστηριακόν. Ἐχει ὡς ἀπαραίτητο προϋπόθεσι γιὰ τὴν τήρησίν του τὴν μοναχικὴ ἀδελφότητα, ποὺ ἔχει ὡς κύριο—πολλὲς φορὲς καὶ μοναδικόν — ἔργο τῆς τὴν δοξολογία τοῦ Θεοῦ, τὸ ἔργο τῶν ἀγγέλων — ποὺ ἄφησε τὶς βιωτικὰς μέριμνας καὶ τὶς κοσμικὰς ἀπασχολήσεις καὶ διάλεξε τὸ ἔργο τῆς Μαρίας, ποὺ καθισμένη στὰ πόδια τοῦ Χριστοῦ «ἤκουε τὸν λόγον αὐτοῦ». Οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου δὲν εἶχαν οὔτε τὴν διάθεσι οὔτε τὴν δυνατότητα νὰ ἀσκήσουν τὸ τέλειον αὐτὸ ἰδεῶδες τῆς προσευχῆς. Οὔτε ὁ ναὸς ἦταν δίπλα στὸ σπίτι των γιὰ νὰ βρίσκωνται νύκτα καὶ ἡμέρα μέσα σ' αὐτόν, οὔτε τὶς ἐργασίες των μπορούσαν νὰ ἐγκαταλείπουν γιὰ νὰ τρέχουν στὴν ἐκκλησία σχεδὸν κάθε τρίωρο, οὔτε, πολὺ περισσότερο, μπορούσαν νὰ προσέρχωνται στὸν ναὸ κατὰ τὶς νυκτερινὰς ἀκολουθίας. Ὅταν μετὰ τὴν εἰκονομαχίαν ἄρχισε τὸ σύστημα τῶν μοναχικῶν ἀκολουθιῶν νὰ μεταφέρεται στὶς ἐνορίας, ἔγινε αἰσθητὸ τὸ πρόβλημα τῆς προσαρμογῆς των πρὸς τὶς νέες εἰδικὰς συνθηκὰς τῆς ζωῆς τῶν λαϊκῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας. Ἔτσι ἐκτὸς ἀπὸ τὴν σύντημσιν τῶν ἀκολουθιῶν (στὶς μονὰς π.χ. ὁ ὄρθρος διαρκεῖ τρεῖς καὶ πλέον ὥρες, ἐνῶ στὶς ἐνορίας μόλις ὑπερβαίνει τὴν μία ὥρα), ἢ παρελείποντο πολλὰ ἀπὸ τὶς ἀκολουθίας τῶν μοναχῶν, ὅπως οἱ ἀκολουθίες τῶν ὥρων, τὸ μεσονυκτικὸ κα

τὸ ἀπόδειπνο, ἢ ἐτελοῦντο μὲν ἀλλὰ συγκεντρωμένους σὲ δύο ομάδες, τὸ πρωῒ καὶ τὸ βράδυ, τότε δηλαδή πού θά μπορούσαν νὰ ἔλθουν στὸν ναὸ οἱ πιστοί. Αὐτό, φυσικά, ἐπέφερε φθορὰ στὶς ἀκολουθίες, ἰδίως ἐν σχέσει μὲ τὴν συνάρτησί των πρὸς τὴν ὥρα, μὲ τὴν ὁποία συνεδέοντο. Αὐτὸ ἔγινε ἀκόμη πιὸ ἐντονο κατὰ τὴν Τεσσαρακοστή, ὅπου διετηρήθη ὅλο σχεδὸν τὸ σύστημα τῶν μοναστηριακῶν ἀκολουθιῶν. Γιὰ νὰ διατηρηθῇ δὲ τὸ βράδυ ἡ ἀκολουθία τοῦ μεγάλου ἀποδείπνου μετετέθη ὁ ἑσπερινὸς τὸ πρωῒ, ἀφοῦ μάλιστα ἦταν συνδεδεμένος ὠρισμένες ἡμέρες καὶ μὲ τὴν λειτουργία τῶν Προηγιασμένων καὶ ἦταν ἰδιαίτερος δύσκολο στοὺς πιστοὺς νὰ νηστεύουν ὅλη τὴν ἡμέρα γιὰ νὰ κοινωνήσουν τὸ βράδυ. Κατὰ τὴν Μεγάλῃ Ἑβδομάδα μετετέθη καὶ ὁ ὄρθρος τὸ ἑσπέρας καὶ ἔτσι ἐπῆλθε πλήρης ἀντιστροφή τοῦ φυσικοῦ πλαισίου τῶν ἀκολουθιῶν, ὁ ὄρθρος δηλαδή νὰ τελῆται τὴν ὥρα τοῦ ἑσπερινοῦ ἢ λίγο ἀργότερα καὶ ὁ ἑσπερινὸς τὴν ὥρα τοῦ ὄρθρου. Καὶ στὰ μοναστήρια, παρ' ὅλο τὸν εἰδικὸ τρόπο ζωῆς τῶν πατέρων, γιὰ ἀναλόγους λόγους πάλι ἔγινε μία, σχετικὴ ὅμως, μετάθεσις τῶν ἀκολουθιῶν. Ἔτσι τὸ μεσονυκτικὸ ἀρχίζει λίγο μετὰ τὰ μεσάνυκτα γιὰ νὰ ἐπισυναφθῇ σ' αὐτὸ ὁ ὄρθρος, ἢ Γ' καὶ ἢ ΣΓ' ὥρα τελοῦνται μίξι σχεδὸν στὴν ὥρα πού ἀρχικῶς προεβλέπετο γιὰ τὴν τέλεσι τῆς Γ' ὥρας, καὶ ἢ Θ' μὲ τὸν ἑσπερινὸ καὶ τὴν λειτουργία τῶν Προηγιασμένων μερικὲς ὥρες ἐνωρίτερον ἀπὸ τὴν «περὶ τὴν ἡλίου δύσιν» ὥρα, κατὰ τὴν ὁποία θά ἔπρεπε ἀρχικῶς νὰ τελεσθοῦν.

Ἔτσι, «Ὅτι στὶς ἐνορίες ἀκολουθοῦμε μία παράδοξο καὶ ἀφύσικο τακτικὴ, αὐτὸ παρ' ὅλη τὴν καλὴ του διάθεσι δὲν θά μπορούσε νὰ τὸ ἀμφισβητήσῃ κανεὶς. Ὅπως ἐπίσης δὲν θά ἦταν δυνατόν νὰ ἀμφισβητηθῇ, ὅτι καὶ ἡ ἐπαναφορὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν στὴ σωστὴ καὶ ἀρχικὴ των θέσι σχεδὸν ἐγγίζει, ὑπὸ τις σημερινὲς συνθῆκες, στὰ ὅρια τοῦ ἀδυνάτου. Διορθώνεται ἡ ἀντινομία αὐτὴ μὲ τὴν μετατροπὴ τοῦ «ἑσπέρας» καὶ «ἑσπερινῆ» σὲ «ἡμέραν» καὶ «ἑωθινήν» καὶ ἀντιστρόφως; Κάθε ἄλλο. Ἀντιθέτως, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ θέμα ἂν εἶναι ἐπιτρεπτὴ ἢ ὄχι ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ, τὸ πρόβλημα μένει τὸ ἴδιο, καὶ μάλιστα δημιουργεῖται μία ψευδαίσθησις λύσεώς του, πού μᾶς κάμνει νὰ μὴ ἀναζητοῦμε μιὰ ὀρθὴ καὶ σοβαρὴ ἀντιμετώπισί του. Τί καὶ ἂν μεταβάλαμε τίς δύο αὐτὲς λέξεις; Ἡ ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ εἶναι στὴν ἴδια τὴν φύσι τῆς ἑσπερινῆ ἀκολουθία, ὅπως καὶ ἡ ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου πρωινῆ. Δὲν θά εἰποῦμε στὸν ἑσπερινὸ «ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ, ἔθου σκότος καὶ ἐγένετο νύξ», ἢ «κατευθυνθήτω ἡ προσευχὴ μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου, ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου θυσία ἑσπερινῆ», ἢ «ἐλθόντες ἐπὶ τὴν ἡλίου δύσιν, ἰδόντες φῶς ἑσπερινόν», ἢ «καταξίωσον, Κύριε, ἐν τῇ ἑσπέρα ταύτῃ», ἢ «τὸ λοιπὸν τῆς παρουσίας ἡμέρας», ἢ

«ὁ ποιήσας ἡμᾶς καὶ τῆς νῦν ἡμέρας τὸ παρελθὸν μέρος ἀπὸ παντὸς ἐκκλῖναι κακοῦ, δώρησαι ἡμῖν καὶ τὸ ὑπόλοιπον ἐκτελέσαι», ἢ «καὶ τὴν ἑσπερινὴν δοξολογίαν προσαγαγεῖν... παράσχου δὲ ἡμῖν τὴν παροῦσαν ἑσπέραν καὶ τὴν ἐπιούσαν νύκτα εἰρηνικὴν· ἔνδυσον ἡμᾶς ὄπλα φωτὸς· ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ φόβου νυκτερινοῦ καὶ ἀπὸ παντὸς πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου· καὶ δὸς τὸν ὕπνον... πάσης διαβολικῆς φαντασίας ἀπηλλαγμένον... ἵνα καὶ ἐπὶ ταῖς κοιταῖς ἡμῶν κατανυγόμενοι, μνημονεύωμεν ἐν νυκτὶ τοῦ ὀνόματός σου... διαναστῶμεν πρὸς δοξολογίαν», ἢ «κατὰ τὴν παροῦσαν ἑσπέραν καὶ τὴν προσιοῦσαν νύκτα»; Καὶ στὴν ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου θὰ παραλείψωμε τὸ «ἐγὼ ἐκοιμήθην καὶ ὕπνωσα, ἐξηγέρθην», ἢ «πρὸς σὲ ὀρθρίζω... ἐν τοῖς ὄρθροις ἐμελέτων εἰς σέ», ἢ «ἀκουστὸν ποίησόν μοι τὸ πρωτὸ τὸ ἔλεός σου», ἢ «ἐκ νυκτὸς ὀρθρίζει τὸ πνεῦμά μου», ἢ «δόξα σοι τῷ δεῖξαντι τὸ φῶς... καταξίωσον, Κύριε, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ», ἢ «τῷ ἐξαναστήσαντι ἡμᾶς ἐκ τῶν κοιτῶν ἡμῶν», ἢ «χάρισαι ἡμῖν τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον», ἢ «ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι· ὁ ἀναπαύσας ἡμᾶς ἐν τῷ τῆς νυκτὸς ὕπνῳ καὶ διαναστήσας... ἀνάδειξον ἡμᾶς υἱοὺς φωτὸς καὶ ἡμέρας», ἢ «πρόσδεξαι πάντων ἡμῶν τὰς ἐωθινὰς δεήσεις... μνημονεύσον, Κύριε, τῶν ἀγρυπνούντων», ἢ «ὅτι διανέπαυσας ἡμᾶς ἐν τῷ παρελθόντι τῆς νυκτὸς μέτρῳ καὶ ἐξήγειρας ἡμᾶς ἐκ τῶν κοιτῶν ἡμῶν καὶ ἔστησας», ἢ «ὁ ἐξαναστήσας ἡμᾶς ἐκ τῶν κοιτῶν ἡμῶν καὶ ἐπισυναγαγὼν», ἢ «ὁ τὴν τοῦ ὕπνου ραθυμίαν ἀποστήσας ἀφ' ἡμῶν... καταντῆσαι εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας», ἢ «ὅτι παρήγαγες τὴν σκιὰν τῆς νυκτὸς καὶ ἔδειξας ἡμῖν πάλιν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας... λάμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τὸν ἀληθινὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης»;

Μὲ ὅλα αὐτὰ νομίζω πὼς ἔγινε φανερὰ ἡ σοβαρότης τοῦ θέματος. Ἀνάλογος πρὸς αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἡ ἀντιμετώπισίς του. Ἡ δηλαδὴ ζυγίζοντας τοὺς λόγους, ποὺ προεκάλεσαν τὴν μεταφορὰ τῶν ἀκολουθιῶν, τοὺς βρίσκομε τόσο σοβαροὺς, ὥστε ἀναγνωρίζομε ὡς ἀναγκαῖο καὶ ἀναπότρεπτο κακὸ αὐτὸ ποὺ γίνεταί, ὁπότε θὰ προσφέρωμε στὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας μας μιὰ σωστὴ ἀκολουθία ὄρθρου ἢ ἑσπερινοῦ στὶς ἀντίστροφες ὥρες, ἢ δὲν βρίσκομε ὀρθτὴ τὴν μεταφορὰ, ὁπότε πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσωμε ριζικὰ τὸ θέμα καὶ ὄχι νὰ πιστεύωμε ἀφελῶς, ὅτι ἀλλάζοντας δύο λέξεις μετατρέψαμε τὴν πρωϊνὴ ἀκολουθία σὲ ἑσπερινὴ καὶ τὴν ἑσπερινὴ σὲ πρωϊνὴ.

Στὸ περιθώριο τῆς Ἁγίας Γραφῆς

Η ΑΦΑΝΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑ

Τὸ νὰ ὑπηρετῆ κανεὶς τὴν Ἐκκλησία, ἀδιάφορα πρὸς τὴ θέσση ἀπὸ τὴν ὁποία τὸ κάνει, εἶναι μεγάλη τιμὴ καὶ χρέος βαρὺ. Εἶναι «συνεργὸς Θεοῦ» (Α΄ Κορ. γ' 9). Δουλεῦει στὸν μυστικὸ Ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου. Κοπιάζει ὄχι μονάχα γιὰ τὴ δική του σωτηρία, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ σωτηρία ἄλλων πολλῶν. Διότι ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ σύνολο τῶν πιστῶν, τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ κάθε μέλος, σ' αὐτὸ τὸ σῶμα, διακονεῖ καὶ προσφέρει γιὰ τὸ καλὸ τῶν ἄλλων.

Ἐπάρχουν μέλη ἐπιφανῆ καὶ περίοπτα. Ἐπάρχουν καὶ μέλη ταπεινὰ καὶ ἄσημα. Ὅλα ὁμως, ἐναρμονισμένα, συντελοῦν στὴν κοινή ζωὴ καὶ στὴν προαγωγὴ αὐτῆς τῆς ζωῆς. Ὅλα εἶναι ἀπαραίτητα καὶ χρήσιμα. Ὅλα, στὴν πραγματικότητα, σπουδαῖα.

Ἡ προσφορὰ τοῦ καθενός, στὰ μάτια τοῦ Θεοῦ, δὲν ἀξιολογεῖται ἀπὸ τὴ θέσση, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ διάθεση. Ἡ φτωχὴ χήρα ὑπερέκερσε τοὺς πλουσίους ποὺ ἔρριχναν στὸ γαζοφυλάκιο ἀπὸ τὸ περισσευμὰ τους ποσὰ ἐντυπωσιακά. Αὐτὴ ἔρριξε μονάχα ἓνα δίλεπτο. Ἀλλὰ αὐτὰ τὰ δυὸ λεπτὰ ἦταν ὅλο της τὸ ἔχος, «ὅλος ὁ βίος αὐτῆς» (Μάρκ. ιβ' 41-44).

Μπορεῖ, λοιπόν, νὰ ἐπιτελοῦμε στὴν Ἐκκλησία ἔργο περιορισμένο καὶ ἀφανές, ἀλλὰ νὰ εἶναι γιὰ τὸ Θεὸ πρὸς δοξασμένο ἀπὸ ὅ,τι εἶναι τὸ ἔργο ἄλλων, ποὺ ἔχουν ἀξιώματα ὑψηλὰ καὶ πολλὰ μέσα. Αὐτὸ θὰ συμβῆ, ὅταν κάνουμε ὀλοπρόθυμα τὸ ἄσημο χρέος μας καὶ ἐκεῖνοι ἔχουν τὴν καρδιά τους ὄχι στὸν Θεό, ἀλλὰ εἶναι αὐτάρεσκοι καὶ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴ δική τους δόξα καὶ γιὰ τὴν καλοπέρασή τους σ' αὐτὸν τὸν κόσμο.

Ὅταν ὁ Μέγας Βασίλειος τοποθέτησε τὸν Ἅγιο Γρηγόριο τὸν Θεολόγο ἐπίσκοπο στὰ Σάσιμα, μιὰ ἔδρα φτωχὴ καὶ ταπεινὴ, τοῦ ὑπεγράμμισε ὅτι «δὲν κάνει ὁ τόπος τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος τὸν τόπο». Καὶ πραγματικά, ὁ Γρηγόριος ἀναδείχθηκε σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ πρὸ αἰγλήεντα ὀνόματα ἀνάμεσα στοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, χωρὶς νὰ τὸν ἐμποδίσουν τὰ Σάσιμα καὶ χωρὶς νὰ τὸν ὠφελήσῃ σ' αὐτὸ ἡ Κωνσταντινούπολη, ὅπου γιὰ ἓνα καιρὸ κράτησε στὰ χέρια του τίς ἡνῖες τῆς πατριαρχικῆς ἐξουσίας. Τὸν ἀνέδειξαν λόγοι ἐσωτερικοὶ καὶ χαρίσματα προσωπικά: ἡ ἄσπιλη ἀρετὴ του καὶ ἡ θεολογικὴ του σοφία. Τὸν ἀνέδειξε τὸ ἰσόβιο γεγονός ὅτι στάθηκε μιὰ διάνοια καὶ μιὰ καρδιά

ἀπὸ τὶς εὐγενέστερες ποὺ ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ἡ ἱστορία τῆς ἀγιότητος. Τὸν δόξασε ἡ βεβαιότης τῆς Ἐκκλησίας ὅτι ὑπῆρξε ἓνα τέκνο τῆς ὀλότελα ἀφωσιωμένου στὸν Κύριο, ἓνας ἄνθρωπος ποὺ ἀνάλωσε ὅλο του τὸ εἶναι στὴ δόξα τοῦ Χριστοῦ.

Ἄλλὰ ἂν ὁ Ναζιανζηνὸς Γρηγόριος ἔλαμψε στὴν ἱστορία, ὑπάρχουν πολλοὶ Ἅγιοι ποὺ διακόνησαν τὴν Ἐκκλησία μέσα σὲ ὀλοσχερῆ ἀφάνεια καὶ τὰ ὀνόματά τους λάμπουν στὸν οὐρανό, ἄγνωστα σὲ μᾶς. Ἐναδείχθησαν μονάχα μπροστὰ στὸν «βλέποντα ἐν τῷ κρυπτῷ» (Ματθ. στ' 4) Κύριο, κατορθώνοντας νὰ περάσουν λάθρα ἀπὸ τὴ μνήμη τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ σπουδαρχία, ἡ τάση τῆς ἀναδείξεως καὶ τῆς προβολῆς ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, εἶναι κάτι ποὺ ἀποφεύγει καὶ βδελύσσεται ὁποῖος εἶναι πράγματι ἀναγεννημένος ἐν Χριστῷ καὶ τῆ ζωῇ του τὴν ἠνιοχεῖ ὁ Παράκλητος. Κωφεύει στίς ὑποβολές τοῦ Πονηροῦ, «μετασχηματιζομένου εἰς ἄγγελον φωτός» (Β' Κορ. ια' 14), ποὺ πάει νὰ τοῦ ὑποδαλίσῃ τὸν ἐγωϊσμό, μὲ σκέψεις ὅτι δῆθεν εἶναι ἓνας ἄνθρωπος ἐξαιρετικὰ χρήσιμος στὴν Ἐκκλησία καὶ ὅτι ἄρα πρέπει νὰ ἐπιδιώξῃ ἀξιώματα καὶ θέσεις περιόπτες, γιὰ νὰ τὴν ὠφελήσῃ ἔτσι πιὸ ἄνετα καὶ πιὸ ἀποδοτικά. «Οὐχ ἑαυτῷ λαμβάνει τις τὴν τιμὴν» (Ἐβρ. ε' 4), προειδοποιεῖ ὁ Ἀπόστολος.

Ἄλλοι καὶ ἂν ταχθῆ, ὅπου καὶ ἂν κληθῆ, ὁ γνήσιος μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ προσφέρει τὶς ὑπηρεσίες του στὴν Ἐκκλησία μὲ τὴ γλυκεῖα συνείδηση ποὺ χαρίζει ἡ «οὐ ζητοῦσα τὰ ἑαυτῆς» ἀγάπη (Α' Κορ. ιγ' 5), ἡ συναίσθηση ὅτι ὅλοι εἴμαστε, στὴν πραγματικότητα, «ἀχρεῖοι (δηλαδή: ἄχρηστοι) δοῦλοι» (Λουκ. ιζ' 10) τοῦ Κυρίου καὶ ὅτι ἐπειδὴ καταδέχεται Ἐκεῖνος τὴν ἀναξιοτήτά μας γι' αὐτὸ τὸν διακονοῦμε καὶ ὄχι γιὰτὶ εἴμαστε τάχα σπουδαῖοι ἀπὸ μόνοι μας.

Σημασία, λοιπόν, ἔχει γιὰ τὸν ἐργάτη τῆς Ἐκκλησίας τὸ νὰ συναισθάνεται τὴν τιμὴ ποὺ τοῦ κάνει ὁ Κύριος ὅταν τὸν τάσῃ κάπου νὰ δουλέψῃ γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ νὰ ἀποδέχεται τὴν κλήση αὐτὴ μὲ ταπεινὸ φρόνημα, κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῶν λόγων τοῦ Τιμίου Προδρόμου γιὰ τὸν Χριστό: «Ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι» (Ἰω. γ' 30).

Ἡ Ἐκκλησία, σήμερα, ὅπως καὶ σὲ ὄλους τοὺς καιροὺς, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἐργάτες μὲ τέτοιο φρόνημα. Οἱ ἄλλοι, οἱ θορυβοποιοί, οἱ φαρισαϊκὰ ἐπιδεικτικοί, τὴ ζημιώνουν πιὸ πολὺ ἀπὸ ὅ,τι τὴν ὠφελοῦν, κρύβοντας μὲ τὸ στυλωμένο τους ἀνάστημα τὸν Κύριο, διασπῶντας μὲ τὴν προσωποληπτικὴ τους νοοτροπία τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καὶ στομώνοντας ἔτσι τὸ Εὐαγγέλιο.

Ἔχεις ἀρετή; Ἔχεις θεολογικὴ μόρφωση; Ἔχεις διανοητικὰ καὶ καρδιακὰ χαρίσματα, ποῦ ἢ λογικὴ λέγει ὅτι σὲ κάνουν κατάλληλο γιὰ ὑψηλὲς θέσεις μέσα στὴν Ἐκκλησίαν; Βλέπεις ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν σὲ καλεῖ σὲ καμμιά ἀπ' αὐτές, ἀλλὰ σὲ ἐταξε νὰ ἐργάζεσαι σὲ κάποια μικρὴ καὶ περιθωριακὴ; Μὴ λυπεῖσαι καὶ μὴ ἀδημονεῖς. Ἄκου τὸν Μέγα Βασίλειο: «Δὲν κάνει ὁ τόπος τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος τὸν τόπο». Κλείσε τὰ αὐτιά σου στοὺς ψιθύρους τοῦ Διαβόλου. Καταπάτησε τὸ ἐγὼ σου. Δέξου τὴν κλήση σου σὰν ἰδιαίτερη εὐνοια τοῦ Θεοῦ καὶ τρύγησε μέσα στὴν ἀφάνειά σου τὴ γλυκεῖα πληροφορία ὅτι ὁ Θεὸς «ταπεινοῖς δίδωσι χάριν» (Ἰακ. δ' 6). Εἶναι ὠραῖο πρᾶγμα νὰ ὑπηρετῇ κανεὶς τὴν Ἐκκλησίαν μέσα στὴν ἀφάνεια, χωρὶς τοὺς πειρασμοὺς τῆς φήμης, χωρὶς νὰ ἔχουν ἰδέα οἱ ἄνθρωποι, ταπεινά, εὐαγγελικά, μέσα στὴν κρυστάλλινη ἀτμόσφαιρα τῆς ἀπεριόριστης καὶ ἡσύχιας ἀνιδιοτέλειαι, ποῦ εἶναι ὁ πόθος καὶ ὁ πνευτικὸς καημὸς κάθε ἀγνῆς χριστιανικῆς ψυχῆς.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

*

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Κωνστ. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων. Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους Α'. — **Ἐπίκαιρα.** — **Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου**, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Θρησκεία καὶ Φυσικὲς Ἐπιστῆμες (Β'). — **Ἀρχιμ. Μελετίου Καλαμαρά**, Τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ. — **Ἀρχιμ. Καλλινίκου Καρούσου**, Σχεδιάγραμμα ὁμιλίας διὰ μαθητὰς Γυμνασίου. Παρακίνησις πρὸς ἐξομολόγησιν. — **Ἀρχιμ. Χριστοδούλου Παρασκευαΐδου**, Γνωριμία μετὰ τὸν Ὀρθόδοξο Μοναχισμό. — **Ἀρχιμ. Χριστοφόρου Σταυροπούλου**, Θείας κοινωνοὶ φύσεως. Ἡ ὁδὸς τῆς ἐνώσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν. — **Πρωτοπρ. Δρος Ἀ. Ἀλεβιζοπούλου**, Τὰ ἐνοριακὰ - ἐκκλησιαστικὰ πλαίσια τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου. — **Δημήτρη Σ. Φερούση**, Ἡ κοινὴ γνώμη. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, Ἡ ἀφανὴς διακονία.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασίου 1, Ἀθῆναι.